

Прыярытэты
выдавецкай
дзейнасці
стар. 4—5

Аб'яднаўчая
сіла
мастацтва
стар. 6

Час
мае
значэнне
стар. 12

Вялікі чалавек Вялікага тэатра

Фота Міхайла Гестерава.

Кастрычнік — месяц Елізар'ева. Сёлета спаўняецца 50 гадоў, як ён служыць беларускаму мастацтву. Летась у Вялікім тэатры Беларусі адзначалі асабісты юбілей народнага артыста Беларусі і СССР — вечарына сабрала шмат гасцей, былі віншаванні, балетныя нумары розных тэатраў СНД. Сёлета ўрачысты вечар у гонар Валянціна Мікалаевіча Елізар'ева, які з'яўляецца мастацкім кіраўніком Вялікага тэатра Беларусі, адбыўся 11 кастрычніка. А пад знакам Елізар'ева ў тэатры пачаўся і пройдзе ўвесь кастрычнік, таму што ў афішы месяца — яго спектаклі. Некаторыя з іх ідуць не адно дзесяцігоддзе, а некаторыя атрымалі новае ўвасабленне і жыццё: 9 твораў, усяго 12 вечароў, падчас якіх можна ўбачыць на сцэне зорак айчынай балетнай сцэны і не толькі. Гэта ўсё — даніна павагі мэтру, які ўзняў беларускі балет на сусветны ўзровень. Але гэта не быў бяхмарны шлях.

Балет — гэта Елізар'еў. У Беларусі шмат гадоў гэтае мастацтва адчуваюць менавіта так. І нават калі ў нейкі момант стала не так, то аматары балета, якія працягвалі хадзіць у тэатр, толькі больш упэўніваліся ў гэтым. І спадзяваліся на нейкі цуд, бо хацелі не толькі твораў, але і творчасці. Дачкаліся: вяртанне майстра ў Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі адбылося пяць гадоў таму.

Так сталася, што любоў да балета і жаданне ствараць сваё мастацтва прывялі яго ў Мінск, які стаў горадам, дзе здзяйсняюцца мары, дзе можна пражыць пікавыя моманты поспеху і пранесці сваю частку пакутаў за адлучанасць ад любімай справы, у якой сэнс жыцця, — ён бачыцца яшчэ больш выразна, калі аглядаець этапы жыцця Валянціна Мікалаевіча.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў работнікаў культуры з прафесійным святам. «Дзякуючы шматграннаму таленту, мудрасці і нястомнай працы многіх пакаленняў творчых работнікаў умацоўваецца народнае адзінства, — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы. — Сфера культуры з’яўляецца скарбонкай матэрыяльнай і духоўнай спадчыны краіны і найважнейшай крыніцай фарміравання беларускай дзяржаўнасці. На працягу стагоддзяў выступае аб’яднальным фактарам для грамадства, надзейным бар’ерам і ментальным імунітэтам ад уплыву непрымальнага светапогляду. Упэўнены, што і надалей вы будзеце натхнёна памнажаць багацце нацыянальнага мастацтва, выходзячы на традыцыйных каштоўнасцяў маладога пакалення і абуджаць гонар за Радзіму». Аляксандр Лукашэнка пажадаў работнікам сферы добрага здароўя, поспехаў і новых здзяйсненняў.

Юбілей. «Беларусьфільм» рыхтуе серыю карцін да 100-годдзя айчыннага кінематографа, якое будзе адзначаць у 2024 годзе, паведамляе БелТА. Да юбілею рыхтуюцца практычна ўсе падраздзяленні кінастудыі, у тым ліку студыя дакументальнага кіно. Планаўца падрыхтаваць стужкі пра такіх асоб, як Валерый Рубінчык, Віталь Чацверыкоў, Валерый Рыбараў. Будучыя фільмы, прысвечаныя цэлым эпохам кінавытворчасці ў Беларусі, пачынаючы практычна ад эпохі стварэння кінематографа. Належнай увагі будучаму юбілею не магла не ўдзяліць і маладзёжная студыя «Смолк@». «Мы рыхтуем серыю летапісных матэрыялаў, якія цяпер маюць рабочую назву “За кадрам”. Гэта хроніка, прысвечаная людзям, якія звычайна не растыражываны ў прэсе, СМІ, на экраны. Яны не так вядомыя, як кінаакцёры, рэжысёры, але гэта тыя людзі, без якіх кіно не можа стварцаць. Гэта элементы нашага вялікага зладжанага механізму», — адзначыла рэжысёр, мастацкі кіраўнік студыі маладзёжнага кіно Алена Турава.

Свята. На тыдні бацькоўскай любові ў Вялікім Тэатры Беларусі пройдзе новая акцыя «Тэатральная раница для ўсёй сям’і». У нядзелю 15 кастрычніка тэатр адчыніць свае дзверы для дзяцей. Зоны і гасцінныя ў фазе тэатра, дзе дзеці змогуць пазнаёміцца з артыстамі і сфатаграфавана з любімымі персанажамі, будуць аформлены докарацыямі і рэвізвітам з дзіцячых і казачных спектакляў. Дзіўны свет Вялікага тэатра для юных глядачоў паўстане з 11.00 да 15.00. Дзеці змогуць паўдзельнічаць у майстар-класах па стварэнні эскіза або макета, а таксама па стварэнні рэвізвіту, апынуцца ў адной казцы з Васілісай Прамудрай і Кашчэем Бессмяротным, пабываць на чырвонай дарожцы і зрабіць прыгожае сэлфі, узяць аўтограф у зорак оперы і балета, паглядзець на работу грывёра.

Фестывалі. Амаль 300 удзельнікаў зьбіраюць адкрыты фестываль аўтарскай песні, паэзіі і візуальных мастацтваў «Віцебскі лістапад», паведамлілі на прэс-канферэнцыі, прысвечанай міжнароднаму праекту. Як адзначылі арганізатары, мерапрыемства дае магчымасць музыкантам і паэтам, у тым ліку аматарам, быць пачутымі. У гэтым годзе ў рамках «лістапада» пашырыліся 3-за рамонт канцэртнай залы «Віцебск», якая апошнія гады прымала форум. Аднак арганізатары знайшлі выйсце і маштабавалі яго на ўвесь горад. Канцэрты, майстар-класы і выстаўкі прымуць канцэртная зала «Віцебск», гарадскі Цэнтр культуры, выставачная зала «Духаўскі круглік», Віцебскі мастацкі музей і абласная філармонія. XXXVII Адкрыты фестываль аўтарскай песні, паэзіі і візуальных мастацтваў «Віцебскі лістапад» пройдзе з 20 да 22 кастрычніка.

• У Магілёве з 11 да 13 кастрычніка праходзіць XXVI Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў «Анімаёўка», перадае карэспандэнт БелТА. Яго арганізатарамі традыцыйна выступілі Міністэрства культуры і Магілёўскі аблвыканкам. За час існавання мерапрыемства стала значнай падзеяй у культурным жыцці горада і краіны. Паводле слоў намесніка старшыні Магілёўскага аблвыканкама Валерыя Малашкі, фестываль ужо шмат гадоў мае творчую прапіску ў Магілёве. «Колькасць краін і ўдзельнікаў мерапрыемства расце з кожным годам, і «Анімаёўка» сапраўды стала падзеяй сусветнага маштабу, — падкрэсліў ён. — На фестывалі прадстаўлены практычна ўсе кантыненты: Еўропа, Азія, Аўстралія, Амерыка». На працягу трох дзён журы фестывалю «Анімаёўка» вызначае найлепшых па трох конкурсных намінацыях: анімацыйны фільм, дзіцячая анімацыйная творчасць, а таксама дзіцячая выяўленчая і дэкаратыўна-прыкладная творчасць. У бягучым годзе ў фестывалі прымаюць удзел амаль 190 фільмаў з 30 краін свету. У ліку ўдзельнікаў — прадстаўнікі Аўстраліі, Аргенціны, Бразіліі, Венгрыі, Германіі, Мексікі, Парагвая, Францыі і нават Японіі. Упершыню ў конкурсах фестывалю занялі Перу, Парагвай і Катар.

Агляд афіцыйных падзей ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Восенскія паэтычныя чытанні

УЦэнтральнай Мінскай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы адбылася літаратурна-музычная імпрэза. Студэнты сталічных каледжаў, чытачы бібліятэкі і шматлікія аматары паэтычнага слова віталі гасцей — сучасных беларускіх творцаў.

Пісьменнікі прадставілі свае новыя творы, расказалі цікавыя звесткі з творчай і працоўнай біяграфіі, а таксама адказалі на пытанні вядучай.

Так, паэт Анатоль Аўруцін распавёў пра найбольш яркія і запам’янальныя творы аўтараў часопіса «Новая Немига літаратурная»,

нязменным рэдактарам якога ён з’яўляецца шмат гадоў. Вяршаваным радком закрануў адвечную тэму кахання.

Уладзімір Мазго падзяліўся ўспамінамі пра колішнюю працу ў выдавецтве «Юнацтва». Згадаў імёны знакамітых аўтараў, чые кніжкі давалася рэдагаваць. Так, па словах Уладзіміра Мінавіча, сотая кніжка пад яго рэдактарствам належала Пятру Кошалю — выдатнаму паэту, які цяпер жыве і працуе ў Маскве. Уладзімір Мінавіч прачытаў некалькі вершаў, якія былі пакладзены на музыку вядомымі беларускімі кампазітарамі.

Зміцер Дземідовіч расказаў пра свае сустрэчы з Якубам Коласам. Прачытаў уласныя вершы і пераклады на беларускую мову Яраслава Смелякова і Эдуарда Асадава.

Вядучая імпрэзы — паэтка Іна Фралова — згадала, што паэтычныя чытанні ладзяцца напярэдадні прыгожага свята — Дня маці. Прачытала вершы-прысвячэнні.

Аздобілі мерапрыемства народнымі спевамі, танцамі, музыкай удзельнікі фальклорнага гурта «Явар», што працуе пад кіраўніцтвам Святланы Балцэвіч пры сталічнай школе № 159.

Ганна СТАРАДУБ

імпрэзы

Пісьменнікі — настаўнікам

У школе № 82 г. Мінска адбылася творчая сустрэча з членам Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расіі Наталіяй Саветнай. Пісьменніца расказала пра шлях у літаратуру, пазнаёміла са сваімі новымі кнігамі.

Падарункам для настаўнікаў і школьнікаў стала выступленне Тэатра паэзіі Саюза пісьменнікаў Беларусі. Быў паказаны ўрывак са спектакля «У краі праманістай зямлі» па творчасці Наталіі Віктараўны. Напісала сцэнарый і ажыццявіла пастаноўку рэжысёр Ганна Красоўская, педагог школы № 82. Яна ж падабрала музыку і падрыхтавала слайды. Урывак са спектакля выканалі Наталія Саветная і артысты тэатра Наталія Хадкевіч, Ганна Красоўская, а таксама навучэнцы 6 «А» класа школы № 82: Сцяпан Панцільеў (пераможца рэспубліканскага конкурсу чытальнікаў, прысвечанага Дню Перамогі), Вераніка Авлава, Меланія Мінкевіч, Яўгена Прытула.

Прагучала віншаванне педагогам: верш-песню «Настаўнікам» (сл. Н. Саветнай) выканалі ўсім акцёрскім калектывам.

Зоя ШАЛЫГА

з нагоды

Свята і пяшчота

У зале мастацтваў цэнтральнай бібліятэкі імя У. Маякоўскага горада Наваполацка адбылася выстаўка-канцэрт «Прычынненне» Галіны Худніцкай — беларускай мастачкі, паэтэсы, якая больш за дваццаць гадоў сярод удзельнікаў наваполацкіх «Крылаў».

Галіна Худніцкая.

Былі прадстаўлены яе новыя мастацкія работы, а таксама аўтарскі альбом графічных работ «Прагучка ў восень, выданні, якія Галіна Худніцкая праілюстравала.

Да вершаў паэтэсы звярнуліся музыканты і спевакі. Песні прагучалі ў музычным аздабленні і выкананні Ірыны Вашчанкі, Ірыны Каралёвай, Лілі Чарняўскай. Свае вершы чытала і паэтэса.

З 1996 года Галіна Сяргеёўна прафесійна займаецца жывапісам пра тканіне і батыкам, ствараючы пейзажы, нацюрморты, абстрактныя карціны. З 2012 года яна працуе ў тэхніцы

сухой пастэлі, развіваючы некалькі серый, сярод якіх — пушкініна, прысвечаная жывапісным пейзажам Пушкінскіх гор. У гэтых мясцінах яна была на шматлікіх мастацкіх пленэрах.

Тры месяцы экспанавалася яе вялікая выстаўка пушкінскай серыі ў Расійскім доме навукі і культуры (Германія, Берлін). Са сваім мастацтвам Галіна Худніцкая была прадстаўлена на свяце Пушкінскай паэзіі і рускай культуры ў Дзяржаўным музеі-запаведніку А. С. Пушкіна «Міхайлаўскае». Персанальная выстаўка Галіны Худніцкай праходзіла ў Палацы мастацтва горада Мінска.

Галіна СТАШКЕВІЧ, кіраўнік літаратурна-музычнага аб’яднання «Крыль»
Фота даслана аўтарам

Абрысы і лініі

Першым праектам з шэрагу мерапрыемстваў у гонар стогадовага юбілею класіка беларускай літаратуры, ураджэнца Віцебшчыны Васіля Быкава стала выстаўка яго мастацкай спадчыны «Васіль Быкаў. Праз абрысы і лініі». Экспазіцыя ўрачыста адкрылася ў Музеі гісторыі Віцебскага народнага мастацкага вучылішча 29 верасня.

Значнаму ўнёску пісьменніка ў развіццё айчынай літаратуры, яго малавядомаму захаванню выяўленчым мастацтвам і непасрэдна калекцыі графічных работ з фонду Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры былі прысвечаны выступленні намесніка

дырэктара па навуковай рабоце Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Алесі Кузняцовай, старшага навуковага супрацоўніка філіяла гэтай установы — Музея-дачы Васіля Быкава Ірыны Князевай, начальніка аддзела культуры Віцебскага гарвыканкама Наталі Шыянок, загадчыцы аддзела краязнаўства Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. Леніна Ларысы Рагачовай. Між тым пісьменнікі Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі падарылі Музею гісторыі Віцебскага народнага мастацкага вучылішча выданне «Сімфонія стагоддзяў» з цудоўнымі пейзажамі і вершамі паэтаў краю.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

юбілеі

Табе зайздросціць сонца

Сяргей Грахоўскі.

Нядаўна ў Брылёўскай сельскай бібліятэцы-клубе Магілёўскага раёна адбылася літаратурная гадзіна «Табе зайздросціць сонца», прысвечаная 110-годдзю выдатнага беларускага паэта Сяргея Грахоўскага.

Прысутныя пачулі апавед пра жыццёвы і творчы шлях юбіляра, пра тое, якую ролю адыграла Магілёўшчына ў лёсе паэта, і пра 19 гадоў страшэнных выпрабаванняў у сталінскім ГУЛАГу, праз якія давялося прайсці гэтаму мужнаму і нязломнаму чалавеку.

Чытач бібліятэкі кампазітар і паэт Мікалай Яцкоў расказаў аб сваіх сустрэчах з Сяргеем Іванавічам, аб сумеснай працы над песняй «Восень» і выканаў гэты твор.

Падрыхтаваная кніжная выстаўка была ўпрыгожана кнігамі з аўтаграфамі паэта.

Юлія ЯЦКОВА

прэзентацыі

Слова, музыка, радзіма

У рамках фестывалю праваслаўнай культуры «Кладзезь» ў Лідскай раёнай бібліятэцы імя Янкі Купалы адбылася творчая сустрэча з пісьменніцай, аўтарам і выканаўцам песень Таццянай Дашкевіч, членам Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расіі, аўтарам 25 кніг, лаўрэатам прэміі «Залаты грамафон».

На творчую сустрэчу былі запрошаны супрацоўнікі бібліятэк Лідскага раёна, навучэнцы Лідскага каледжа ГРДУ імя Янкі Купалы, жыхары горада.

Таццяна Мікалаеўна расказала пра гады жыцця ў Маскве, пра вяртанне ў родную Беларусь, пра свайго мужа Мікалая Шыпілава і яго творчасць, пра прычыну вяртання — будаўніцтва Свята-Мікольскай царквы ў вёсцы Валяр'янава Мінскага раёна.

Прэзентавала Таццяна Мікалаеўна і свае кнігі, спыніўшы ўвагу на новых, якія пачылі нядаўна свет: «Облака для Милы», «Куца бегит собака Мелли», «Приключения семейного кота Гусарика». Яе кніга «Письмо, летящее сквозь годы» — вынік шматгадовай працы над праектам «Дзеці на вайне» (яна збірае і выдае гісторыі людзей, чыё дзяцінства выпала на гады Вялікай Айчыннай вайны). Таццяна Мікалаеўна папрасіла прысутных,

калі хтосьці можа падзяліцца ўспамінамі сваіх родных або ведае людзей, якія могуць расказаць пра дзяцей вайны, абавязкова звязвацца з ёй і ўнесці ўклад у літаратурную творчасць, як памяць для будучых пакаленняў.

У падарунак Таццяна Дашкевіч выканалася свае песні.

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ

Віншуем з узнагародай!

Напярэдадні прафесійнага свята — Дня работніка культуры ў Гродне ў галерэі імя Тызенгаўза прайшло ўрачыстае ўзнагароджанне работнікаў сферы. Сярод узнагароджаных і дырэктар Астравецкай раённай бібліятэкі Наталія Ачарэтава. За высокі прафесіяналізм, значны ўклад у развіццё і папулярызаванне нацыянальнай культуры яна атрымала Грамату Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

радзіннае

У працэсе пазнання

Рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя «Астравецкі чытанні — 2023», прысвечаная Году міру і стваральнай працы, а таксама 555-годдзю горада, сабрала на адной пляцоўцы навукоўцаў, краязнаўцаў і аматараў гісторыі. Змястоўныя выступленні ахоплівалі безліч цікавых тэм.

З уступным словам да прысутных звярнуўся дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, кандыдат філалагічных навук, дацэнт Ігар Капылю. Пасля з дакладам выступіў Аляксандр Доўнар, загадчык аддзела

гісторыі Беларусі IX—XVIII стагоддзяў і археаграфіі Інстытута гісторыі, які расказаў, дзе размяшчаўся гістарычны Астравец, колькі сапраўды было Астраўцоў. Вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі Анастасія Скеп'ян распавяла пра Паўла Астравецкага і гісторыю яго роду. Вераніка Курцова, загадчык аддзела дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа, разважала пра асаблівасці мясцовых гаворак. Ірына Багдановіч, дактарант Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, удзяліла ўвагу творчасці Казіміра Свайка — грамадскага дзеяча, святара і паэта.

Цікавае выклікала выступленне Юрыя Внуковіча, загадчыка сектара

захавання фальклорнай спадчыны Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы, які пазнаёміў з асаблівасцямі вуснай народнай творчасці на Астравеччыне. Мясцовыя песні Юрыя Іосіфавіч чуў з маленства, бо нарадзіўся ў Астравецкім раёне.

Актыўна ўключыліся ў чытанні і мясцовыя літаратары, журналісты, настаўнікі. Напрыклад, настаўнік гісторыі і грамадазнаўства сярэдняй школы № 2 г. Астраўца Павел Маркун распавёў пра калектывацыю на Астравеччыне. Да таго ж падчас канферэнцыі былі падведзены вынікі літаратурнага анлайн-конкурсу «Я прысвячаю радкі Астраўцу».

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

на развітанне

Бывай, наш верны сябар...

Пасля цяжкай хва-
рбы пайшоў з жыцця Леанід Юрэвіч Север — таленавіты паэт і перакладчык, старшыня праўлення ГА МНКА «Беларусы Няклінаўскага раёна» Растоўскай вобласці, член Вышэйшага творчага савета Саюза пісьменнікаў Расіі, член Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Леанід Север нарадзіўся 11 чэрвеня 1959 года ў горадзе Таганрогу. У 1971 годзе разам з бацькамі пераехаў у Гомель, дзе ў 1976 годзе

скончыў сярэднюю школу і пачаў сваю працоўную шляху. Першыя паэтычныя збор-

нікі — «Случайный прохажий» і «Дождю навстречу», грусты вопреки...» — выйшлі ў 2010 годзе.

Дзякуючы Леаніду Юрэвічу на прасторах СНД ажыццёлены дзясяткі літаратурных праектаў, самы значны з якіх — фестываль «Берагі дружбы». Леанід Север — аўтар тэксту гімна Няклінаўскага раёна Растоўскай вобласці і гімна Саюза пісьменнікаў Дона, лаўрэат многіх міжнародных літаратурных прэмій, узнагароджаны памятным знакам

Гомельскага абласнога выканаўчага камітэта «85 гадоў Гомельскай вобласці». На вершы таленавітага паэта напісаны дзясяткі песень аўтарамі-выканаўцамі і вядомымі кампазітарамі Беларусі і Расіі.

Саюз пісьменнікаў Беларусі, Гомельскае, Гродзенскае абласныя аддзяленні СПБ, удзельнікі абласнога літаратурнага аб'яднання «Слова» выказваюць глыбокае спачуванне родным і блізкім Леаніда Юрэвіча Севера. Памяць пра яго захаваем у нашых сэрцах.

«ЛіМ»-люстэрка

Пакістан зацікаўлены ў пашырэнні кантактаў з пісьменніцай супольнасцю Беларусі. На гэта звярнуў увагу Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ісламскай Рэспублікі Пакістан у Рэспубліцы Беларусь Саджад Хайдэр Хан на сустрэчы з прадстаўнікамі Саюза пісьменнікаў Беларусі, перадае карэспандэнт БелТА. Дыпламат расказаў, што нядаўна пасольства выдала кнігу «Адценні Пакістана. Гід у малюнках», якая разлічана на шырокае кола чытачоў і вельмі падрабязна распавядае пра краіну, з'яўляецца сапраўдным гідом. Ён таксама падзяліўся планами пасольства па правядзенні шэрагу мерапрыемстваў культурнай тэматыкі і паведаміў, што Пакістан упершыню прадставіць тры фільмы на кінафестывалі «Лістапад».

Дзяржаўны акадэмічны Сібірскае рускі народны хор выступіў у Вялікай канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі 11 кастрычніка, паведамляе БелТА. Хор адносіць да ліку вядучых прафесійных калектываў рускай традыцыйнай культуры. У склад творчага калектыву Сібірскага рускага народнага хору ўваходзяць 90 чалавек: артысты хору, балета і аркестра, выканаўцы са спецыяльнай прафесійнай адукацыяй. У рэпертуары хору — больш за 500 песенных твораў, звыш 200 харэаграфічных паставак.

Установа культуры Беларусі і Новасібірскай вобласці падпісалі 10 пагадненняў аб супрацоўніцтве. Ад Беларусі — Нацыянальны мастацкі музей, Нацыянальны гістарычны музей, кінастудыя «Беларусьфільм», Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі, Беларуская дзяржаўная філармонія, Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі, Мінскі дзяржаўны каледж мастацтваў, Віцебская абласная філармонія, Брэсцкі тэатр лялек, Беларускі тэатр «Лялька». Ад Новасібірскай вобласці — Новасібірскі дзяржаўны мастацкі музей, Новасібірскі дзяржаўны краязнаўчы музей, установа культуры Новасібірскай вобласці «Завалюкіна. Сібірскі канцэрт», Новасібірскі дзяржаўны драматычны тэатр «Красны факел», Новасібірскі абласны тэатр лялек, Новасібірскі абласны каледж культуры і мастацтваў, Дом нацыянальных культур імя Г. Д. Завалюкіна.

Уарт-гасцеўні «Высокае месца» адкрылася выстаўка члена Беларускага саюза мастакоў Валерыя Талкачова «Акварэльныя разважання», перадае карэспандэнт БелТА. Усёго на выстаўцы прадстаўлена 60 карцін мастака. Сам творца адзначае, што цяпер рэдка на выстаўках убачыш акварэль. «Мне даводзілася чуць, што, па меркаванні многіх, акварэль асацыюецца з дзіцячым малюваннем. Але цяпер сталі з'яўляцца новыя пігменты, розныя віды паперы. І ў некаторых момантах яна нават даўгавечней за алейныя фарбы», — падзяліўся ён.

Санкт-Пецярбургскі інстытут гісторыі РАН сумесна з калегамі з Акадэміі навук Рэспублікі Татарстан да канца года плануе запусціць новую лічбавую платформу, якая аб'ядноўвае ў адкрытым доступе помнікі старажытнага пісьменства народаў Расіі — усходніх славян, татар, комі-пярмякоў і іншых народнасцей, перадае «ІТАР-ТАСС». Работа над партамал вядзецца ў рамках праекта «Гісторыя пісьменства еўрапейскай цывілізацыі». Сумеснымі намаганнямі спецыялісты змалі распрацаваць максімальна зручны фармат партамала, які ўключаў бы не толькі стандартныя помнікі пісьменства, але і розныя аб'екты, напрыклад сярэднявечныя манеты, што таксама ўтрымліваюць самыя розныя формы пісьма розных моў сучаснай Расіі.

Больш за 400 заявак на ўдзел паступіла ў аргкамітэт IX Расійскага фестывалю кіно і тэлестужак духоўна-маральнага зместу «Святы Уладзімір», які пройдзе ў Севастопалі з 21 да 25 кастрычніка. Жаданне паўдзельнічаць у конкурсе выказалі кінематаграфісты з 33 рэгіёнаў Расійскай Федэрацыі, сярод якіх Севастопаль і Крым, а таксама з Беларусі, Арменіі, Узбекістана, Кіргізіі, Казахстану, Славакіі, Латвіі, Францыі, Марока, Егіпта, Ірака і Ірана. Конкурсную і пазаконкурсную праграмы складуць 95 фільмаў.

Прадзюсар Ігар Таўстуню расказаў пра новае «Майстар і Маргарыта». Па яго словах, на стварэнне фільма пайшло больш за 1,2 млрд расійскіх рублёў. «Вельмі складаная карціна, але мы заканчваем. Спачатку ў нас быў адзін канцэпт, потым гэтым канцэптам змянілі скарэжыравалі. Напэўна, каля сямі гадоў з'яўляўся гэта ўсё. На сённяшні момант бюджэт склаў 1 мільярд 239 мільёнаў», — пацвердзіў прадзюсар у інтэрв'ю ТАСС. Ён таксама ўдакладніў, што лічыць карціну «вялікім кіно», якое атрымае ўвагу публікі. Першапачаткова фільм насіў назву «Воланд», аднак пазней яго перайменавалі і перанеслі прэм'еру на пазнейшую дату — 25 студзеня 2024 года. Галоўныя ролі ў праекце выканалі: Яўгеній Цыганюў, Юлія Снігір, Аўгуст Дзіль, Юрыі Калакольнікаў і інш. Рэжысёр — Міхал Локшынін.

Цікавінкі ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

На кніжных

«Выданні — для шырокага кола чытачоў...»

З пытаннямі пра тое, якімі кніжнымі навінкамі парадзе Выдавецкі дом «Звязда» ў 2024 годзе, мы звярнуліся да дырэктара — галоўнага рэдактара рэдакцыйна-выдавецкай установы **Алесь Мікалаевіч Карлюкевіч**.

Алесь Карлюкевіч

— Што ў прырытэтах па фарміраванні праекта плана ў кнігавыдавецкай дзейнасці «Звязды» з разлікам на 2024 год, **Алесь Мікалаевіч**?

— У прырытэтах, безумоўна, — тая літаратура, якая носіць выразна выхаваўчы характар. Хаця, па влічкім рахунку, кожная кніга павінна выходзіць чалавека, станоўча, гарманічна, высокадухоўна ўплываць на яго свядомасць, на будучыя, пасля прачытання, дзеі і ўчынкі. Вось, напрыклад, яшчэ сёлета, у 2023 годзе, мы выдаём дзве мастацкія кнігі, якія і героіка-патрыятычны кантэнт у сябе ўвабралі, і эстэтычную, выхаваўчую нагрукую нясуць. Гэта — другая кніга рамана лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі Уладзіміра Гаўрыловіча «Любі бліжняга твайго...» і раман Анатоля Бензерука «Галавасек», які прысвечаны спаленай у гады Вялікай Айчыннай вёсцы, лёсам людзей гэтага паселішча. Вельмі актуальныя і вельмі сучасныя празаічныя творы!.. А ў 2024 годзе мы выдадзім кнігу добра вядомага пісьменніка-дакументаліста Мікалая Барысенкі з Магілёва «Буйніцкае поле: застацка і памерці...». Хіба трэба тлумачыць, пра што кніга з такой назвай? Старонкі дакументальнага расповеду руплівага зборальніка гістарычнай памяці, члена Рэспубліканскага савета па гістарычнай палітыцы, пошукавіка, краязнаўца Мікалая Сяргеявіча Барысенкі, чья творчасць нядаўна была адзначана ў Расійскай Федэрацыі Літаратурнай прэміяй «Прохараўскае поле», — пра абарону Магілёва ў 1941 годзе, пра ўвесь драматызм і гераізм тых дзён, пра тое, чаму над Буйніцкім полем развезены прах легендарнага ваеннага пісьменніка, аўтара рамана «Жыцьё і мёртвыя» Канстанціна Сіманова...

Шмат важнага, шмат істотнага дзеля ўзнаўлення нашай блізкай гістарычнай памяці — і ў кнізе нарысаў пісьменніка старэйшага пакалення Расііслава Бензерука «Сардэчны аберэг». Аўтар расказвае пра свае сустрэчы, пра ліставанне з абаронцам Брэсцкай крэпасці пісьменнікам Алесем Махначом, слаўным класікам беларускай дзіцячай літаратуры Васілём Віткам, рускім паэтам Раманам Левіным, які шмат напісаў пра Брэст, Брэсцкую крэпасць... Тэма Вялікай Айчыннай вайны, тэма няпростага лёсу беларусаў — і ў кнізе гутарак і творчых партрэтаў Зіновія Прыгодзіча «Напачатку было слова: пра літаратуру і літаратураў».

— «Звязда» традыцыйна была ўважліва да лёсаў і творчасці пісьменнікаў ранейшых пакаленняў...

— Так. Мы выдалі нават цыкл кніг: «Максім Багдано-

віч: вядомы і невядомы», «Іван Шамякін: вядомы і невядомы», «Уладзімір Караткевіч: вядомы і невядомы», «Сяргей Грахоўскі: вядомы і невядомы»... Збіраем прадаўжашч гэтую своеасабліваю серыю. Падрыхтавана да друку і кніга Героя Сацыялістычнай Працы, народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна «Пераступаючы парог: з дзённікаў апошніх гадоў». Мяркуюцца, што гэта выданне, якое ўкладзена нашчадкамі класіка, будзе складацца з двух тамоў ці дзвюх кніг.

— Творы сучаснікаў... Чым парадзеце чытача?

— Запланавалі кнігу вядомага празаіка і паэта з Гродна Людмілы Кебіч «Неба ў дзіямантах», дзе пад адной вокладкай — апавесць і шэраг апавяданняў, зборнік тапанімічных казак Геннадзя Аўласенкі з Чэрвеня «Як чарцяня тром братам дапамагло», фантастычны дэтэктыў добра вядомага празаіка Сяргея Клімковіча «Повелітель игрушек». Мяркую, што чытачы з цікавасцю адкрыюць і старонкі «дзённікавага рамана» Віктара Шніпа «Заўтра была адліга-4». Міхась Пазнякоў прапанваў для юных чытачоў даволі адметную, яркую кнігу «Шануем, любім, ганарымся: падарожжа ў мінулае і сённяшні дзень Беларусі». «Дай лапу, Месяц!» — прыгодніцкая апавесць крытыка, гістарычнага пісьменніка Алесь Марціновіч, творчасць якога адзначана Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь. Падлеткам адрасаваны раман Ганны Чыж-Літас «Шаснаццаць».

— Даволі часта ў кнігарнях і бібліятэках можна сустрэць кнігі Выдавецкага дома «Звязда», адрасаваныя самым юным чытачам... Што запланавана ў гэтым кірунку на наступны год?

— Ужо па праве можна лічыць «звяздоўскімі» аўтарамі Сяргея Давідовіча, Міколу Чарняўскага, Паўла Гушынца, Кацярыну Хадасевіч-Лісавую, бо яны выдалі ў нас даволі шмат кніг. І вась у 2024 годзе запланавалі адрозныя кнігі Сяргея Давідовіча — «Не жыццё, а казка» і «Незвычайны кухар», а таксама прадоўжым працу над творчым праектам Паўла Гушынца «Сказкі для Веснушкі» — пачаць свет наступныя кнігі з гэтай серыі: «День рождzenia», «Чёрная статуя», «Гости».

Раю юным чытачам і іх бацькам, арганізатарам выхаваўчай працы са школьнікамі звярнуць увагу на кнігі Тамары Бунта, Кацярыны Залескай, Міхаіла Чудакова, Дзмітрыя Вінаградава, Жанны Міус. Добра вядомыя пісьменнікі, якія пішуць у асноўным для дзяцей, падлеткаў. Запланаваны да выдання і апавесць-казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Вухуцік і Дзіва», паэма Алены Басірскай «Быль пра шкодніка»,

на якія не заўсёды здольны адказаць нават дарослыя. Асобна хацеў бы вылучыць і дзве кнігі Дзмітрыя Мікалаева, творчасць якога сёлета, дарэчы, адзначана Літаратурнай прэміяй імя Алесь Савіцкага, якая заснавана ў Полацку.

— Дарэчы, як вы ставіцеся да літаратурных прэмій, іншых адзнак пісьменнікам?

— Станоўча. Літаратурныя прэміі — гэта і пэўны складнік у справе рэкламавання, прапаганды кнігі. Калі пра кнігу гавораць, калі ёсць медыйная ўвага, звязана з пэўнымі адзнакамі, то гэта, на мой погляд, спрыяе пашырэнню вядомасці пра пісьменніка і яго творчасць. Выдатна, што ў нас у краіне заснавана Нацыянальная літаратурная прэмія Беларусі. Штогод пісьменнікі сапернічаюць у гэтым важным конкурсе, імкнучы трапіць у спіс тых кніг, за якія ідзе галаванне, перажываюць, калі напаткала няўдача. Працуе цэлая сістэма літаратурных прэмій у рэгіёнах краіны — у абласцях. Магчыма, варта вярнуцца да ўсталявання прэмій і літаратурна-мастацкім перыядычным выданням. Зрабіць гэта ў нас час даволі няпроста. І ўсё ж варта паспрабаваць. Калі азірацца, напрыклад,

зборнік казак Галіны Пшонік «Ты — мне, я — табе», вельмі кранальна казачная кніжачка Лёлі Багдановіч «Зорныя карункі», зборнік апавяданняў і казак Таццяны Дамаронак «Жоўты дзьмухавец Перамогі». Падлеткам адрасуе сваю кнігу Таццяна Каленік «Гартаючы аблокі марами...», у падзаголюку да якой такое вызначэнне жанру: «Цікавыя гісторыі для ўсёй сям'і». Пісьменніца разам са сваімі героямі разважае над тым, што падлеткавы ўзрост — самы час для пошукаў адказаў на шматлікія пытанні,

на Расійскую Федэрацыю, расійскія рэгіёны, увогуле на расійскі літаратурны працэс, то прэмія там заснавана даволі шмат.

— Прапаганда кнігі, прапаганда чытання папяровай кнігі... Чаго не хапае на гэтай ніве?

— Мне здаецца, што робіцца ў справе прапаганды шмат. Ёсць нямала станоўчых прыкладаў. І бібліятэкары рупяцца, і самі кніжныя выдавецтвы, упраўленні, аддзелы культуры. Мы са «Звязды» літаральна па ўсёй краіне ездзім. Уздольнічаем у многіх рэгіянальных, абласных кніжных фестывалях. Сёлета і ў Гомелі, і ў Карэлічах, і ў Барысаве, Асіповічах — дзе толькі не пабывалі!.. Сябруем з усімі абласнымі бібліятэкамі. Стараемся кожнае з нашых выданняў прэзентаваць, рэкламаваць праз прэзентацыі, праз жывыя сустрэчы з аўтарамі. Уражлівай зусім нядаўна атрымалася прэзентацыя кнігі доктара біялагічных навук Анатоля Федарука пра старадаўнія сядзібы ў Шчучыне. Дзякуй усім, хто спрычыніўся да арганізацыі прэзентацыі. Зала ў Палацы Друцкіх-Любецкіх была перапоўненая. Прышлі і бібліятэкары, і настаўнікі, кіраўнікі сістэм адукацыі і культуры, а таксама краязнаўцы, прыехалі на прэзентацыю госці з Гродна і Мінска. А калі такая ўвага, то і кніга дойдзе да чытача, знойдзе сваё месца ў выхаваўчым працэсе.

Гутарыў Ігнат ПАЎЛАЎ
Фота Кастуся ДРОБАВА

чытаем з «Белкнігай»

Пошукі сэнсаў

Чергінец Н. І. Трудныя дарогі жыцці: трывожныя дні

Народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец — чалавек, які аб'ехаў дзясяткі краін, літаратар, чые кнігі перакладзены на многія мовы народаў свету.

Агульны тыраж раманаў Мікалая Чаргінца, выдадзеных у Мінску, Маскве, іншых гарадах у розных краінах, — больш як 7 мільёнаў экзэмпляраў. За свае творчыя і грамадскія дасягненні ганаровы старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі адзначаны многімі міжнароднымі прэміямі, дзяржаўнымі ўзнагародамі СССР, Рэспублікі Беларусь і іншых дзяржаў. Асоба гэтага вядомага аўтара і палітыка, жыццё якога складае велізарную цікавасць, — яскравы прыклад служэння грамадству і Айчыне.

У дзясятым выданні ў дзвюх кнігах серыі «Адрасы Беларусі ў свеце» выйшаў працяг аўтабіяграфічнага рамана народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца. Аўтар расказвае пра сваю шматгранную дзейнасць — як супрацоўніка органаў унутраных спраў, пісьменніка, удзельніка вайны ў Афганістане. Шматлікія здымкі, змешчаныя ў кнізе, — гэта магчымасць на свае вочы ўбачыць тое, што перажыў адзін з самых вядомых нашых сучаснікаў.

Жаўрукі над Палессем: вершы паэтаў Гомельшчыны. Укладальнік Шніп В. А.

Пад адной вокладкай у кнізе «Жаўрукі над Палессем», якую склаў вядомы паэт, галоўны рэдактар часопіса «Польмя» Віктар Шніп, сабраны творы Сымона Блатуна («Вяртанне з выраю»), Анатоля Грачанікава («Каля родных берагоў») і Уладзіміра Верамейчыка («Над хвалямі Прыпяці»), напоўненыя тонкай філасафічнасцю, жыццёвай мудрасцю і глыбокім лірызмам. Кожны з аўтараў у сваіх вершах славіў роднае Палессе, яго людзей і прыроду. Паэты адчувалі сябе неаддзельнымі ад роднай зямлі і перадавалі гэтае пачуццё праз свае творы. Адметным і значным тут з'яўляецца тое, што ад замілавання роднымі палескімі краявідамі майстры слова ўзімаюцца да прызнання ў любові да ўсёй Беларусі, да выяўлення нацыянальнага патрыятызму і да агульначалавечых ісцін. Многія архетыпы беларускага нацыянальнага мыслення ў мастацкай інтэрпрэтацыі гэтых твораў набываюць новае гучанне, напамінаюцца арыгінальнай сімвалічнай зместаўнасцю. На старонках кнігі знайшлося месца і бясконцым творчым пошукам, і замілаванасці роднай зямлёй, і шчымым згадкам пра цяжкае ваеннае дзяцінства паэтаў-равеснікаў.

Верасок: чытанка. Укладальнік Фралова І. М.

Нельга прымусіць маленькага чалавека палюбіць літаратуру. Можна толькі ёю захапіць. Гэта важная мэта ўсіх дарослых — настаўнікаў, бацькоў і тых, хто стварае дзіцячую кнігу. Ад таго, наколькі паспяхова

мы гэта будзем рабіць, залежыць наколькі культурнымі людзьмі вырастуць нашы дзеці, наколькі паспяхова стане будучыня нашай краіны. Дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту адрасавана новая чытанка, укладзеная пісьменніцай Інай Фраловай. Багата ілюстраванае выданне складаецца з тэматычных раздзелаў, прысвечаных з'явам прыроды, жывёльнаму і расліннаму свету, чалавечым адносінам і пачуццям — «Калі я шчаслівы», «Планета дзяцей», «Зямля і неба — свет адзін», «Год і яго род»... Сярод аўтараў зборніка — Уладзімір Дубоўка, Аляксей Пысін, Васіль Вітка, Анатоль Грачанікаў, Аляксандр Дзержынскі, Мікола Чарняўскі, Мікола Малаўка, Аляксандр Псымянкоў, Ніна Галіноўская, Іван Муравейка, Віктар Гардзеі, Казімір Камейша, Мікола Мятліцкі, Аляксандр Бадак, Міхась Пазнякоў, Уладзімір Мазго і многія іншыя вядомыя пісьменнікі. Выданне разлічана на цікаўнага маленькага чытача і яго бацькоў. Таксама кнігу можна выкарыстоўваць для падрыхтоўкі заняткаў і ранішнікаў у дзіцячым садку, урокаў і пазакласных мерапрыемстваў у пачатковай школе.

Кошур С. А. Праз паціну часу: сцэжкамі свецязянскай зямлі

Аўтар гэтай кнігі — беларускі краязнавец, двойчы лаўрэат прэміі імя А. І. Дубко Святлана Кошур — запрашае чытача здзейсніць цікавае падарожжа па памятных мясцінах свецязянскай зямлі, апятай класікамі беларускай літаратуры, каб разам прыадкрыць таямніцы гісторыі роднага краю, навучыцца бачыць сляды даўніны праз паціну часу, даведацца пра лёс таленавітых людзей, якія пакінулі на зямлі свой добры след. «Мае кнігі нараджаліся на працягу шэрагу гадоў дзякуючы шматлікім паездкам, пошукавай працы ў беларускіх і замежных архівах, бібліятэках, перапісцы з цікавымі людзьмі, сустрэчам

з многімі вядомымі вучонымі, пісьменнікамі, мастакамі і іншымі творцамі, якія дапамагалі лепш зразумець сённяшні дзень у святле нядаўніх або больш аддаленых падзей. У выніку скрупулёзных пошукаў удалося вярнуць з забыцця імяны некаторых нашых землякоў, пра якіх мы пакуль што ведалі мала або не ведалі зусім», — піша ў прадмове Святлана Кошур. Разам з аўтарам чытач мае магчымасць пабываць ва Уселобе, Карэлічах, Валеўцы, Чамброве, Лаўрышаве, Райцы, Туганавічах, Міры і іншых маляўнічых мясцінах прыгожага свецязянскага краю. Кніга прызначана настаўнікам, школьнікам, студэнтам, краязнаўцам і ўсім, хто цікавіцца гісторыяй Бацькаўшчыны.

Король А. Д. Дарогі VS сэнсы: абразоватэльныя заметкі

Гэта кніга з'яўляецца вынікам назіранняў, прамалення навукowych ведаў аўтара праз прызму паўсядзённага жыцця прадстаўнікоў розных культур Усходу і Захаду. «Памежжа Азіі і Еўропы — прычына многіх змен і пачыненняў, рухавік гісторыі. Так, Сабор Святой Сафіі ў Стамбуле — гэта месца злучэння Еўропы і Азіі. Ён унікальны тым, што з'яўляецца адным з чатырох старажытных храмаў Святой Сафіі ў свеце. Першапачаткова быў хрысціянскім, цяпер — мусульманскім. Святыня — цэнтр розных эпох і культур, пад аднымі скляпеннямі знаходзіцца хрысціянскія абразы і арабская вязь. Гэта пэўнага кшталту межы, што аддзяляюць адно веравызнанне ад другога. Адчуванне гістарычных пластоў у суднасных з шматгалосым светам нараджае такія эмацыянальныя фон, адпаведна якому сабор усурмяецца як храм цішыні, месца маўчання, дзе нараджаюцца новыя сэнсы», — лічыць Андрэй Кароль. Сямьнін і Лондан, Ташкент і Гент, Алматы і Эльзас — месцы, дзе пабываў аўтар. На прыкладах

рэальных персанажаў і сітуацый адкрываецца шлях да разумення чалавекам самога сябе, глыбокіх асноў міжкультурнага дыялогу, такіх складаных катэгорый, як час, адукацыя, шчасце, зменлівасць і пастаянства, унутранае і знешняе. Пісьменнік нібы спыняе паўсядзённасць, імгненне і разглядае іх з розных бакоў.

Кузнцова А. Г. Когда трешит лёд: роман

Аўтар гэтай кнігі пачынала свой творчы шлях як журналіст, але жыццё зрабіла круты паварот, і ў якасці музыкальнага прадзюсара і канцэртнага дырэктара Аляся Кузнцова наведла тысячы гарадоў, дзе сустрэкала цудоўных людзей. Калейдаскоп лёсаў і гісторый аднойчы склаўся ў тэкст. Першае апавяданне «Мудры» выйшла ў сакавіку 2023 года і адразу трапіла ў лонг-ліст расійскага літаратурнага конкурсу «Кнігатэрапія». А праз месяц пабачыў свет роман «Калі трашчыць лёд». Галоўная гераіня ўсё жыццё прысвяціла сям'і. Паспяхова муж, тры дачкі і ўласны бізнес у Маскве. У яе разуменні менавіта так і выглядае шчаслівае жыццё. Аднак усяго адна размова з незнаёмцам прымушае паглядзець на падзеі з іншага ракурсу і зразумець, што яна плыве па жыцці, быццам па бліскучай люстраванай ледзяной роўнядзі, і не задумваецца, што хвацацца ў бездны цёмных вод пад ільдом... «Калі трашчыць лёд» — першы з цыкла раманаў Алясі Кузнцовай «Адна сустрэча, якая перавярнула ўсё жыццё...».

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

Зрабіць стаўку на літаратуру?

Пісаць вершы і прозу, даследаваць жыццё, параўноўваць сваё і чужое, віншаваць з юбілеем, памятаць пра важнае, прыгяднацца да людзей, быць спагадлівым, чытаць кнігі — што яшчэ прапаноўвае «Польмя» ў верасні?

Упрадстаўленай падборцы вершаў Міколы Маляўкі адгукцацца ваенная тэма («Зраўнялася з зямлёй, як ціліна...»). Народжаны ў 1941 годзе, паэт з'яўляецца «дзіцём вайны», якая адбілася ў яго светапоглядзе як чалавек і як літаратара. Але найбольш кранальным падаецца твор «Душа ўскалыхнулася», у якім увасоблены ледзь улоўны вобразна-настрой, — калі лірычны герой сутыкаецца з сабой самім, маладым і прыгожым, на фотаздымку.

Як некалі мадэрністы глядзелі ў люстэрка, а таксама ў люстра вады, імкнучыся дакрануцца да трансцэндэнтнага, метафізічнага, абсалютнага, так і паэт узіраецца ў свой фотаздымак, каб адчуць прабліск вечнага. «Сустрача», якая павінна быць прадказальнай, аказваецца нечаканай: застылы на паперы чалавек уяўляецца своеасаблівым двойнікам, з якім лірычны герой звязаны родава, генетычна. Ахоплены пачуццямі, ён блытаецца — і ўжо не зразумела: у юнаку бачыць сябе мінулага ці, магчыма, будучага?

У наступнай паэтычнай нізцы «Праходзяць дні, праходзяць тыдні...» Анатол Экаў гадвае маленства, светлы вобраз маці да «перабірае» ў памяці высковыя ўспаміны — асабліва каштоўнасць, якую найстойліва хоча «зберагчы ад склерозу». У вершы, які даў назву падборцы, лірычны герой стараецца ўхапіць дні і гадзіны, што «з'ядаюць» чалавечы век, які сплывае, быццам свечка, пакуль не згасне, «каб перайсці затым у вечнасць і існаваць у іншым часе». Гэтая думка заўсёды выратоўвае чалавек, якому так складана прыняць факт непазбежнасці свайго знікнення, што ён чапляецца за надзею на працяг.

Падборкай вершаў «Зоркі моўчкі моляцца» Васіль Казачок паведамляе чытачу, што змянен год не перастае хваляваць паэтаў. Пра гэта сведчаць ужо назвы твораў: «Вясна», «Вербніца», «Здаецца, толькі ўчора клён зялёны», «У чаканні зімы». Цыклічнасць убудавана ў жыццё, якое стабілізуецца і прыроды — змяняй пор года, і рэлігійнай традыцыяй — штогадовым паўтарэннем кола хрысціянскіх свят.

У адным з вершаў В. Казачка ўвасоблены вобраз бяссонніцы — яшчэ адной пастункі паэтаў, адвечнай гасці-спадарожніцы чалавек, з якой на пэўным этапе жыцця на кананавана пазнаёміцца кожнаму з нас.

*І сотні раз да раніцы пракручвае
Жыцця майго зямляе кіно.
І думкі следам, як віхуры, носяцца,
То россыпам імчаць, то табуном.
І прарасці радкамі вершаў просяцца...*

Завяршаецца публікацыя рамана-версіі Уладзіміра Гаўрыловіча «Любі бліжняга твайго...», вызначальнай рысай якога выступае паралельнае разгортванне падзей у мінулым і ў сучаснасці — яе сюжэт, безумоўна, з'яўляецца ключавым у мастацкім творы. У абыд-вучу часавых пластах нарастае напружанасць падзейнай канвы, пакуль, нарэшце, калі даўняе і цяперашняе «сустракаюцца» ў адной кропцы, не раскрываецца ўкладзены аўтарам у назву глыбінны хрысціянскі сэнс. У Гаўрыловіч падкрэслівае ідэю, прыкметную ў нашай літаратуры яшчэ ў даўнія перыяды, — значнасці сямейных каштоўнасцей і вагі родавага пачатку ў светапоглядзе беларусаў. «Сава не родзіць сакала,

а такога ж чорта, як сама», — гаворыцца ў прыказцы, якая мае адпаведнікі ў фальклору многіх народаў.

Пісьменнік дае шанц «няўдалым» героям змяніцца да лепшага — выправіць уласныя хібы — і гэтым твор нагадвае раман-выхаванне. «Напэўна, Гасподзь так заплановаў для цябе, столькі выпрабаванняў. Каб ты ўрэшце стаў чалавекам. Але пасля ўсяго, што здараецца, абавязкова прыходзіць новы дзень. Дай бог, каб ён у цябе быў без памылкаў», — вучыць старэйшы маладзейшага. Завяршаецца раман-версія цытатай з класіка беларускай літаратуры У. Караткевіча: так даецца намёк на значную для аўтара традыцыю, а з ёю — і падказка, у якім рэчышчы чытачу варта ўспрымаць твор: «Людыя — душа, // Жыццё — свайму дому, // Сэрца — жанчыне, // Гонар — нікому».

Прага спазнання кіруе даследчыкам: гуманітарная думка няспынна шукае адпаведныя зменліваму часу інструменты, каб ахапіць жыццё і чалавек, у тым ліку выяўленых у прыгожым пісьменстве, і паўнаваргасна і сістэмна даследаваць іх.

Сёння дзяржава ў тым, што датычыць выпрацоўкі беларускай ідэалогіі і канцэпцыі нацыянальнай гісторыі, робіць стаўку на філасофію і — яшчэ ў большай ступені — на гісторыю. Па сутнасці, ідэалагічны раман-версія «Любі бліжняга свайго» У. Гаўрыловіча і сам факт яго з'яўлення ў адным з самых значных беларускіх часопісаў, прысвечаных літаратуры, гаворыць пра тое, што ў перспектыве можа павышацца і статус мастацтва слова і літаратуразнаўства — галін культуры і навукі, якія не ў меншай ступені фарміруюць грамадскую свядомасць. Мастацкі твор ідзе самым кароткім і непасрэдным — вобразным! — шляхам да сэрца абывацеля, мастацкай праўдзе вераць болей, чым навуковай. Безумоўна, пісьменнік павінен добра валодаць майстэрствам — мець стыль і ўмець адчуваць сугучную народную атмасферу.

Алесь Ветях выступае з двума апазданымі-гісторыямі пра лёсы людзей, знаёмых і блізкіх аўтару, прычым лёсы не лёгкія. Працаваць і быць занятым, пакутаваць ад няўдач і расчараванняў, перажываць фізічны і душэўны боль — частка «жыццёвага кантракта», на які кожны асуджаны ад пачатку.

Аўтар гэтых твораў, доктар філалагічных навук Алесь Бельскі, звяртае на сябе ўвагу яшчэ да знаёмства з апазданнямі — тым арыгінальным

псеўданімам, які ён выбраў. Прывабнасць у тым, што слова «ветах» з'яўляецца безэквівалентным: аднаслоўны адпаведнікі да яго адсутнічаюць, напрыклад, у рускай, і многіх іншых мовах. У псеўданіме такое слова гучыць вельмі густоўна, па-беларуску грунтоўна і асабліва цешыць філалагічны слых. Ды і ў самім вобразе загадавага мясяца, які паволі змяшчаецца, каб затым зноў расці, прысутнічае адбітак нечага адвечнага, што заўсёды знаходзіцца побач з намі, увасабляючы зменлівае пастаянасць.

Проза «Польмя» разбурае шаблоны, знаёмчы чытача з асобай зусім маладога аўтара Дзмітрыя Аўчынінікава. Часопіс, які ад часу свайго ўзнікнення зарэкамендаваў сябе ў якасці пляцоўкі для публікацыі мастацкіх твораў сталых і вядомых у краіне літаратараў, нячаста робіць выключэнні з правіла. Апазданне «Фота на памяць» згаданага аўтара ў форме ад першай асобы расказвае гісторыю знаёмства героя з прыгожай дзяўчынай.

Шчодро прадстаўлена рубрыка «Навуковыя публікацыі» — трыма грунтоўнымі літаратуразнаўчымі работамі. Яе адкрывае Ігар Запрудскі артыкулам «Асабліваці рэцэнцыі творчай спадчыны Уладзіслава Сыракомлі. Да 200-годдзя з дня нараджэння пісьменніка». Згаданаму літаратару яшчэ пры жыцці дадзена было набыць вядомасць і мець выключную творчую рэпутацыю. Дзякуючы гэтай паспяховасці, аўтар знакамітага рамана «Калі я на пошце служыў яшчэ імчыком» мог аказаць удзеянне як на сучаснікаў, так і на паслядоўнікаў — класікаў перыяду нацыянальнага Адраджэння пачатку ХХ стагоддзя. Гэтай публікацыяй з вялікім спісам выкарыстанай у ім літаратуры даследчык падкрэслівае неабходнасць далейшага вывучэння постаці У. Сыракомлі і працягу работы па «виртанні» яго твораў да беларускага чытача.

Лада Алеініч у артыкуле «Крызіс персанальнай ідэнтычнасці асобы ў раманах Э. Яліне «Піяністка» і А. Брва «Менада і яе сатыры»» параўноўвае згаданыя творы дзвюх пісьменніц — беларускай і аўстрыйскай. Літаратуразнаўца выяўляе бяспрэчны паралель ў разгортванні сюжэта і творчым мысленні аўтараў, паказвае наўнянасць аднолькавых мастацкіх падыходаў.

Тэраіні абыдвух раманаў не спраўляюцца са сваім жыццём, але такі тып героя таксама цікавіць чытача, не пазбавлена ўнутраных драм і трагедый, абумоўленых тым, што ў рэчаіснасці шмат чаго не падаецца кантролю чалавека. І, можа, усім нам варта быць больш дырлівымі і спагадлівымі і да герайні Э. Яліне і А. Брва, і ўвогуле да людзей: жыць узорна нялёгка, вырвацца з турмы ўласных абмежаванняў складана, нават (ці асабліва?) калі яны маюць ментальную прыроду.

Паняцце, якое выкарыстоўвае даследчыца ў якасці інструмента, сведчыць пра паглыбленне вагі псіхалогіі ў айчынным літаратуразнаўстве (зрэшты, як і ў жыцці сучаснага грамадства). Уплыў гэтай навукі даўно і трывала адчуваецца ў англамоўных даследаваннях вобраза героя, чалавека ў мастацтве слова. А цікавасць менавіта да ідэнтычнасці, на думку навукоўцаў, з'яўляецца лагічным вынікам таго крызісу, які сёння перажывае паняцце «асоба».

Прага спазнання кіруе даследчыкам: гуманітарная думка няспынна шукае адпаведныя зменліваму часу інструменты, каб ахапіць жыццё і чалавек, у тым ліку выяўленых у прыгожым пісьменстве, і паўнаваргасна і сістэмна даследаваць іх. У гэтай сувязі яшчэ адным запатрабаваным сёння інструментам з'яўляецца той, які задзейнічае Любоў Дуктава,

як можна меркаваць па артыкуле «Выкарыстанне анімалістычнага кода пры адлюстраванні чарнобыльскай катастрофы ў беларускім эпасе і ліра-эпасе 1990-х гадоў». Даследчыца пераконвае, што «няведанне культурных кодаў абмяжоўвае інтэрпрэтацыю літаратурнага твора», і даводзіць, што ў разгледжаных творах «анімалістычны код выкарыстаны для таго, каб падкрэсліць трагедыю стану, у якім апынуліся і чалавек, і прырода падчас чарнобыльскай бяды».

Мастацкі твор ідзе самым кароткім і непасрэдным — вобразным! — шляхам да сэрца абывацеля, мастацкай праўдзе вераць болей, чым навуковай. Безумоўна, пісьменнік павінен добра валодаць майстэрствам — мець стыль і ўмець адчуваць сугучную народную атмасферу.

«Польмя» віншуе з юбілеем члена рэдакцыйнай калегіі часопіса Тацяну Шамякіну. Яе колішні студэнт Валерый Максімовіч у артыкуле «Нястомны рушлівец. Да 75-годдзя з дня нараджэння доктара філалагічных навук, прафесара Т. І. Шамякінай» расказвае чытачу пра творчы лёс сваёй выкладчыцы і настаўніцы — у высокім сансе гэтага слова. Тэкст цікавы яшчэ і ўзнаўленнем той выключнай творчай атмасферы, у якой жыла і фарміравалася як чалавек і даследчыца літаратуры, культуры дачка народнага пісьменніка Івана Шамякіна.

У рубрыцы «Партрэты» — «эсэ пра характары» Адама Глобуса «Станоўчыя героі». Міхалі Анемадыстаў, Янка Брыль, Уладзімір Караткевіч, Уладзімір Мулявін, Алесь Рэзанай, Міхась Стральцоў, Максім Танк і многія іншыя вядомыя, а таксама і невядомыя, але знаёмыя аўтары людзі ў гэтых замалёўках паўстаюць як носьбіты той ці іншай чалавечай якасці.

Рубрыка «Кнігарня» знаёміць з рэцэнзіямі на кнігі, выданыя ў мінулыя, 2022 годзе, якія чакаюць удумлівага чытача на паліцах магазінаў і бібліятэкаў.

Наталля Развадоўская ў публікацыі «Вучоны, пісьменнік, асоба» расказвае пра выданне Валіяніны Локун і Волгі Рудзікі «Палескі дзіваці: нарыс жыцця і творчасці Уладзіміра Пніламедава». Галоўны герой гэтай кнігі — чалавек, які паўплываў на цяперашняе аблічча акадэмічнага літаратуразнаўства. Ён завяў пра сябе і як аўтар буйных працінаў твораў: даследчыцы ўлісваюць яго ў кантэкст, створаны знакамітым пісьменнікам мінулага стагоддзя Максімам Гарэцкім, Кузьмой Чорным, Іванам Мележам.

У рэцэнзіі Дзмітрыя Радзівончыка «Масты і берагі» на ўкладзеную Віктарам Шніпама кнігу «Спрадвечны бераг: вершы паэтаў Гродзеншчыны» падкрэсліваецца аб'яднаючая сіла мастацтва. Аўтар публікацыі засяроджваецца на творчасці некалькіх паэтаў, шчодро цытуючы іх вершы, каб прадеманстраваць праўдзівасць атрыманых ад знаёмства са зборнікам уражанняў.

Міхась Сліва ў рэцэнзіі «Дапамагла знайсці Атлантыду» расказвае пра кнігу Алены Стэльмах «Слова за словам». Выданне аб'ядноўвае ў сабе разнастайныя жанры: артыкулы, эсэ, інтэрв'ю, водгукі — усё яны апаздваюць пра вядомых людзей Беларусі і знакамітыя мясціны Бацькаўшчыны. Паводле меркавання рэцэнзента, дадзеныя кнігі сведчыць, што беларусам ёсць чым пахваліцца і на ніве мастацкай публіцыстыкі.

Наталля БАХАНОВІЧ

Так пачыналася вайна...

Кандыдат гістарычных навук Барыс Далгатовіч — адзін з самых паслядоўных даследчыкаў гісторыі нашай краіны перыяду Вялікай Айчыннай вайны 1941—1945 г. Чытачу вядомы дзясяткі яго кніг і брашур, на старонках якіх вучоны і публіцыст узаўважвае самыя адметныя старонкі ваеннай біяграфіі нашай краіны, расказвае пра лёс ураджэнцаў Беларусі ў розных бітвах, на розных франтах.

71 дзень трагічнага і гераічнага лета 1941 года. З багата ілюстраванага выдання чытач узноўчы, удакладніць і нешта раней вядомае, а таксама адкрые і зусім невядомае, прачытанае ўпершыню.

У кнізе — і пералік начальнікаў пагранічных застаў 17-га Брэсцкага Чырванасцяжнага пагранатрада. За пералікам — лаканічны расповед пра легендарнага Героя Савецкага Саюза Андрэя Мітрафанавіча Кіжаватава (1907—1941). На старонках пра Брэсцкую крэпасць чытача чакаюць сустрэчы з Яфімам Фаміным, Іванам Зубачовым, Уладзімірам Шаблоўскім, Пятром Гаўрылавым (падаецца і ўрывак з яго ўспамінаў)... Прыводзяцца факты, дакументы, якія вымаляваюць і прызнанне абароны Брэсцкай крэпасці гераічным этапам у гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Асобная ўвага — першым дням вайны на гродзенскім напрамку. Аўтар нагадвае нам, што «ніхто з пагранічнікаў у палон не здаўся. З 19 тысяч чалавек Беларускай пагранічнай акругі 17 тысяч загінулі. Ніводны з іх не пакінуў участка граніцы без загалу». Што цікава, многія падрабязнасці чэрвеня — жніўня 1941 года Барыс Далгатовіч узаўважвае не толькі па архіўных пошукаў, не толькі са знаёмства з рознымі друкаванымі крыніцамі, а дзякуючы ўласным стаўкам з удзельнікамі першых баёў, ліставанню і сустрэчам з легендарнымі

байцамі і камандзірамі Чырвонай Арміі. Як прыклад — ліст-ўспаміны Андрэя Данілава, камісара эскадрылі знічальнага авіяпалка, які ў пачатку вайны знаходзіўся ў Свідзілі. Карэспандэнт Б. Далгатовіч ажыццявіў адзін з першых тэраўнаў. Цяжка паранены савецкі лётчык выжыў, за ўвесь перыяд вайны здзейсніў 135 баявых вылетаў, асабіста збіў 8 самалётаў ворага, 9 — у пары. Узнагароджаны пяццю баявымі ордэнамі.

Многія эпізоды багатай на фактаграфію працы Барыса Далгатовіча — і пра легендарную абарону Мінска ў чэрвені 1941 года. На старонках кнігі — біяграфія ваеннага начальніка, якія праявілі сябе ў баях пад Мінскам. Як, напрыклад, камандзір 44-га стралковага корпуса Васіль Аляксандравіч Юшкевіч, яго першы намеснік Мікалай Васільевіч Арлоў. Звяртаючыся да іх лёсаў, аўтар як быццам нагадвае, што да іх жыццяпісаў варта звяртацца нанова. Чаму б не праз стварэнне мастацкіх ці дакументальных аповесцей?!

Кнігу Б. Далгатовіча варта займаць кожнай школьнай бібліятэцы краіны. Вялікую Айчынную вайну, яе першыя дні і месяцы ніяк нельга забыць!..

Раман СЭРВАЧ

Новая кніга Б. Далгатовіча — «На Заходнім фронце летам 1941 года: людзі, падзеі, факты», якая накладам 1000 экзэмпляраў пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь». Выданне складаецца з наступных раздзелаў: «Так пачыналася вайна»; «Брэсцкая крэпасць-герой»; «На Гродзенскім накірунку»; «Абарона Мінска ў ліпені 1941 г.»; «У Смаленскай бітве»; «Магілёў: горад, дзе вырасталі лёсы народаў»; «3 хронікі баёў на Заходнім фронце летам 1941 г. (людзі, падзеі, факты, героі і подзвігі)»; «Вайна, якой магло не быць».

Аўтар падрабязна вымалявае — праз даты, найбольш цікавыя факты і лічбы —

Мы моцныя зямлёй сваёй

Беларусь заўсёды была моцная вёскай. Тут умеюць працаваць. Чым больш выпрабаванняў і працы прыходзілася на долю чалавека, тым даражэй яму становілася яго зямля, без якой ён не ўяўляе жыцця, якой неабходны ён сам са сваім талентам, думкамі, працавітасцю, сваімі справамі і ўчынкамі. «Нам усім сілы дае родная зямля! Дзякуй ёй за гэта! 3 павагай 07.07.2023 г.» — такі дароўны надпіс на сваёй кнізе «Нам сілы дае зямля» пакінуў Сяргей Міховіч. Кніга галоўнага рэдактара «Сельскай газеты» — гэта своеасаблівы гімн усім беларускім працаўнікам зямлі. Нават на першых старонках заўважаеш: аўтар бязмерна паважае, узвядзівае ролю селяніна ў лёсе роднай Беларусі. Я б нават падкрэсліла: журналіст і сябе атажасмавівае з гэтымі выдатнымі людзьмі, ганарыцца сваім сялянскім паходжаннем.

Адкуль гэта ў яго — чалавека, які з 1974 года, моманту паступлення на журфак Белдзяржуніверсітэта, жыве і працуе ў Мінску? Прычына — у вытоках. Малая радзіма С. Міховіча — Кіраўшчына, тут ён скончыў сярэдняю школу, упершыню надрукаваўся ў раённай газеце «Кіравец». І хаця нарадзіўся ў раённым цэнтры, усё дзяцінства і школьныя гады пражыў у вёсцы Шалаёўка. Бацька журналіста — вядомы на Магілёўшчыне людзі: бацька (ён, на жаль, пайшоў ужо з жыцця) без малага трыццаць гадоў працаваў старшынёй калгаса на гэтай зямлі, ардэнаносец, пачынаў яшчэ з Кірылам Арлоўскім і іншымі легендарнымі асобамі старшынскага корпуса. Маці шчыравала на культурнай ніве, хоць па адукацыі, як і бацька, аграном.

Так што Сяргей Рыгоравіч — сам вясковы, і па паходжанні, і па духу. Адсюль і яго павага, любоў да зямлі, вясцоўцаў. Адсюль, і назва кнігі зусім не выпадковая: аўтару, які ў яго героям, сілы дае родная зямля...

Аўтар кажа, што да выдання кнігі яго падштурхнуў пісьменнік-зямляк, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Уладзімір Саламаха.

Пра што і пра каго яна? Тут не ўсё так адназначна. Так, перш за ўсё — пра вёску з яе цяжкім эканамічным функцыяналам, пра некаторых легендарных старшын, пра

рамантыку і важнасць сялянскай працы. Нават, я б сказала, пра характар, звычкі і традыцыі вясковых жыхароў, іх асаблівы менталітэт.

У раздзеле «Ты са мной, маё поле» — гутаркі з легендамі старшынскага корпуса Беларусі, людзьмі, якія цалкам прысвяцілі сябе служэнню Айчыне. Заслужаны работнік сельскай гаспадаркі Беларусі, узнагароджаны ордэнам Айчыны III ступені, медалём «За працоўныя заслугі», старшыня нявяскага СВК «Атракамбінат "Сноў"» Мікалай Радаман; Герой Сацыялістычнай Працы, заслужаны работнік сельскай гаспадаркі, дырэктар КСУП «Брылёва» Гомельскага раёна Аркадзь Кобрусёў; дырэктар ААТ «Астрамечэва» Брэсцкага раёна Алег Анатольевіч Бурак, узнагароджаны ордэнам Пашаны і медалём «За працоўныя заслугі»; кавалер ордэнаў Працоўнага Чырвонага Сцяга, Айчыны 3-й і 2-й ступеняў старшыня бялыніцкага СВК «Калгас «Радзіма» Аляксандр Лапатэнтаў — іх працоўны шлях можна без перабольшвання назваць слаўным і яркім, годным высокага прызнання і павагі.

Але кніга не толькі пра гэтых выдатных генералаў зямлі...

З чаго для Сяргея Міховіча пачынаецца Радзіма? І малява, і вялікая?.. У аднайменным раздзеле — найбольш моцна і выразна пазначана пазіцыя аўтара, шчырага грамадзяніна

і патрыёта. У сваіх прафесійных даследаваннях журналіст абаліраецца на гістарычныя факты, дакументальныя сведчання, а таксама на ўражанні і высновы рэальных герояў.

Аўтар прызнаецца, што для яго Радзіма пачынаецца з галоўнага — з 3 ліпеня, нашага нацыянальнага Дня Незалежнасці. Наогул, тэма мінулаў вайны, масавага генацыду для журналіста — асабліва. У маі 1987 года ён прысутнічаў на беспрэцэдэнтным адкрытым працэсе над гітлераўскімі памагатымі ў Віцебску, якому прысвечаны раздзел «Без тэрміна даўнасці». Два паліцаі на лаве падсудных і дзясяткі сведкаў расказалі падчас судовага пасяджэння страшную праўду аб расстрэлах мірных жыхароў і спальванні беларускіх вёсак разам з людзьмі, знішчэнні гета...

З гэтай серыі і рэквіем «На экскурсію ў Боркі», дзе Сяргей Міховіч апісвае свае пачуцці падчас наведвання комплексу: «...У звінчатай цішыні гучала калыханка жанчыны-маці, забітай фашыстамі, чуліся крыкі дзеткаў, кінутых катамі ў калодзеж... Мемарыял — велічны і жалівы — прымушаў горка плакаць, курчыцца ад болю, задумацца яшчэ раз і ўсім чалавечым розумам узбунтавацца: як маглі такое зрабіць?! Фашысты, іх памагаты, нелюдзі несусветныя — як!» Падчас вучобы ў Грыбавецкай вясмыгодцы, а потым Шалаёўскай сярэдняй школе будучы журналіст і рэдактар часта бываў у суседніх Борках. Хто сёння не ведае Боркі — самую вялікую беларускую вёску, знішчаную карнікамі разам з яе жыхарамі! Сяргей Рыгоравіч успамінае, што кожную апошнюю нядзелю жніўня ў Борках праводзілі Дзень памяці. Як вядома, зараз замест невядлага помніка — мемарыяльны комплекс памяці спаленых вёсак Магілёўскай вобласці, урачыста адкрыты 20 чэрвеня 2020 года з удзелам Прэзідэнта.

«Попел Хатыні і Рагачова» — такія ж трагічныя разважання, якія злучаюць мінулае і сучаснасць, пра асабістую трагедыю сямі аўтара: у Рагачове была расстраляна сям'я бацькі — разам з іншымі мірнымі жыхарамі, ваеннапалоннымі, вязнямі гета...

Кніга «Нам сілы дае зямля» — гэта яшчэ і лёсы вясцоўцаў на розных гісторычных этапах: эпахальныя пострэвалюцыйныя часы, сталінскія рэпрэсіі, афганская вайна. Зразумела, шмат увагі надаецца і сучасным працэсам пераўтварэння свету, беспрэцэдэнтнага санкцыйнага ціску на нашу краіну. Але што б ні адбывалася з героямі кнігі, яны заўсёды моцна трымаюцца за сваю родную Беларусь з яе міралюбівай палітыкай і курсам на стварэнне!

У кнізе сабраны таксама артыкулы, прысвечаныя найважнейшым грамадскім і палітычным падзеям у Беларусі: Усебеларускі народны сход, канстытуцыйны пераўтварэнні, зацвярджэнне 17 верасня дзяржаўнага свята Дзень народнага адзінства, выбарчыя кампаніі. І ва ўсіх расстаўлены дакладныя акцыянты — беларусы будучы працягваюць шлях суверэнітэту, незалежнасці, прагрэсу

і нацыянальнага развіцця, наш народ зламаць немагчыма...

Кіраўшчына ў Сяргея Міховіча вылікае асаблівыя, трапяткія пачуцці. З уласцівай яму назіральнасцю аўтар апісвае, як жыхары беражліва ставяцца да гісторыі свайго краю, з пачуццём глыбокай пашаны захоўваюць традыцыі папярэдніх пакаленняў, прымнажаюць багацце роднай зямлі. Малая радзіма нябачнымі ніткамі прыцягвае да сябе, нагадвае званкамі родных і блізкіх, навінамі аб поспехах і дасягненнях зямлякоў. З ёй звязаны ўспаміны пра сяброў дзяцінства, першае школьнае каханне, цямлю бацькоўскага дома. Усё гэта назавуць застаецца ў душы: «На адной з такіх вулачак я затрымаўся даўжэй, чым звычайна. Пасядзеў на лаўцы каля дома, які мне асабліва дарагі... Памахаў рукою тром дашкалятам, якія гулялі каля складзеных у касцёр дроў, папстрыкаў іх фотаапаратам. Калісьці такім быў і я. Тут, на вуліцы Кастрычніцкай, у кастрычніку, шмат гадоў таму я з'явіўся на свет...»

Завяршае кнігу эсэ «Яблык ад роднага парога» — разважання аб мацярынскім благаслаўненні жыве ў любові і прайдзе, у якое ўкладзены цеплыня, дабрыва, сардэчнасць і пшчота. Гэта вельмі дапамагае аўтару кнігі тварыць, знаходзіць ісціну, адстойваць ідэалы добра і справядлівасці.

Спрадвеку на Беларусі шануюць зямляробаў. Наша зямля дае ім сілы, якія перадаюцца нам, усім грамадзянам Беларусі. А моцныя людзі заўсёды здольны абараніць сябе, свае сем'і і сваю Радзіму. Зямля падтрымлівае нас у роўнай ступені на полі ратным і працоўным. Таму што мы добра ведаем сваё мінулае, упэўнена будзем сучаснасць і спакойныя за будучыню. Менавіта пра гэта кніга Сяргея Міховіча «Нам сілы дае зямля».

Наталля ХЛАПКОВА

Валеры МАКСІМОВІЧ

Светласць

Таццяне Шамякінай
з нагоды юбілею

Свет святлынаасцю яркай поўніцца
І ў бязмежную даль імкне.
Ды душа да душы ўсё горнецца —
Хоць наяве і хоць у сне.

І не трэба дабротаў казачных —
Да знямення, да бляску ўваччу.
Толькі б кімсьці не быць абражаным,
Толькі б хтосьці цябе пачуў...

Я вучыўся ў вас сумленнасці,
Працавітым і шчырым быць.
Вы давалі урокі вернасці,
Прыклад праўдаю даражыць.

Мой настаўнік, ў хадзе жыццёвае
Споўніць мкнуся я ваш наказ.
І, прызнацца, заўжды гатовы я
З мілаваннем казаць пра вас.

Свет нам дорыць святлынь пагодную,
Ды, здаецца, нашмат мілей
Светласць мяккая і лагодная,
Што струменіць з ваших вачэй.

І пакуць ёсць святлыннасць знаная —
Пудкай цемрадзі век не быць!
Дарагая Таццяна Іванаўна,
Будзьма разам і будзьма жыць!

Шляхам яднання

З барвяных грозных сечаў векавых,
З узрушанай грамаў і калянай стыні,
Што гартавалі горды дух жывы,
Паўсталі вы, зямлі маёй святыні.

Скрозь сцюжнасць адзічэлай нематы,
Адрынуўшы зняможную згібеласць,
Мая Айчына, ўздужнай моцай ты
Ў вяхах суровых выстаіць здалела,

Каб зрынуць зла цямычныя муры,
Каб не пазбыцца годнасці, сумлення
І дачкаць прасветлае зары
«Ва ім'я святога ўсім нам Адраджэння».

Варожны стан не здолеў раз'яднаць
Нас хіжывай меркаю сваёй памежнай, —
Сям'ёй адзінай прагнулі мы стаць,
Жыць у дзяржаве вольнай, незалежнай.

Нашчадкі абаронаў-валяроў,
Тваю, Айчына, славім неўміручасць

І наталяем смагу зноў і зноў
Тваёй бруёй вчыстай і гаючай.

«Крыніц святых прадзедаўскіх не руш!» —
Як запавет гучаць мне словы тыя.
У яднанні сэрцаў і яднанні душі
Спацінем сэнс зямлі сваёй святыняў.

У скрутах дзён ніколі не згасіць
Надзею, што непадуладна скрусе:
Айчына-маці вечно будзе жыць
У сэрцах моцных духам беларусаў!

На Бацькаўшчыне

Вось ізноў я ў хаце сваёй роднай...
Верасень. Ціхутка на двары.
Я адзін. Душы вакол ніводнай.
Толькі мак таўкуць скрозь камары.

Крыху воддаль ружы палымнеюць,
Неўпрыкмет вітаючы мяне
З тым жаданнем моцным,
з той надзеяй,
Што краса іх сэрца мне кране.

Сыне любы мой, мой сыне родны,
Я міжволі тут цябе згадаў.
Як было б суцешна, каб заўсёдна,
Ты сюды з вандровак прыеджаў.

Так я прагну сэрцам і душою,
Усёй істотай прагну я сваёй,
Каб наш дом не стаўся сіратаю,
Бацькаўшчына не была чужой.

Хай жа нашу хату, наш падворак
Напаўняюць дзетак галасы,

Як было, здаецца мне, учора,
Як было ў прадаўня часы.

Я прашу: святляную надзею
У мяне, мой сын, не адбірай, —
Тут, дзе я калісьці мары спеліў,
Усю радзіну нашу ты збірай.

Даіце, не шкадуіце, песням волю,
Добрым словам згадзіце свой род,
Каб ніколі — чуеш, сын? — ніколі
Племя наша не сшыло на звод!

Каб заўсёды сонца, неба, зоры
Родныя тут чулі галасы, —
Як было, здаецца мне, учора,
Як было ў прадаўня часы.

Нашчадкам

Тым, каму жыццё змяное доўжыць,
Торыць шлях свой у віхурных днях, —
Хай жа лёс вам плён шчаслівы множыць
І рупліваасць гожую ў грудзях.

Не сцінаіце мар сваіх крылатых,
Не збаўляіце пружкую хаду.
Вы — нашчадкі доілідаў, араітых,
Прэч што гналі смутак і тугу.

Мкніце ў далі, да самых зор агністых,
Думкаю сцягаіце да нябёс,
Каб вяртацца зноў у край святлісты
Да вчыстых вербаў і бяроз.

Памяццю жывой засцеражыце
Спадчыну дзівосную сваю
І, як дар бяссэнны, беражыце
Родную — на ўсе часы — Зямлю.

Воранаўшчына лірычная

Вершы настаўнікаў і вучняў

Вучэбна-педагагічнага комплексу Канвельшкія яслі-сад — сярэдняй школы
Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці

Надзея АДАМЧЫК

Лебядзіная песня

Майскі дзень вечаровы прылёг
цішынёю на межах.
Хвалі лёгкія ў моры заранкаю ён запаліў.
І над домам, ля бухты,
у светлай вясновай адзежы
Матылёк сінякрылы ў нябёсы паплыву
і паплыву...

Слуцкім поясам вечная песня твая
тут расцэлеца.
Ёй у шчасці квітнецць, як і сёння
квітнее зямля.
Там, дзе вецер калоссямі будзе шумець
і мяцеліцца,
Як над хвалямі Ніла ў Егіпце
квітнела ралля.

Тваю песню не раз запавольвалі голад
з сухотамі,
Не было нават ранаў балючых
калі загаіць.
А жыццё не шкадуе, закідвае зноўку
турботамі.
А так рана... Так рана... Так рана...
Так хочацца жыць...

Сёння песня твая расцвіла
зачараванай казкаю.

Недзе ў боры цяністым Лясун
спачывае-ляжыць,
Страцім-лебедзь не тоне,
атулены Божаю ласкаю,
І «Пагоня» твая ўсё нясецца,
нястомна бяжыць.

Летапісец працуе і ўвечары,
і на світанні,
Вераніка між яблынь у садзе маркотна
глядзіць,
Вадзянік сівавусы, залёгшы ў сваёй
роднай твані,
Пад вадою ля берага цёплага грэецца,
спіць.

Майскі дзень вечаровы прылёг
цішынёю на межах.
Хвалі лёгкія ў моры заранкаю ён запаліў.
І над домам, ля бухты, у светлай
вясновай адзежы
Матылёк сінякрылы ў нябёсы паплыву
і паплыву...

Наталля ЯКЖЫК

Дзе пах грыбны і падаюць дажджынікі,
Бабулін дом... Ды сцежак не знайсці...
Бязуць дзяцінства светлыя сцяжынікі,
Якімі зноў так хочацца прайсці.

Тут засталіся ростані, спатканні,
Іх захінуў гадоў густы туман.

І там знікае першае каханне,
І крыўдны боль за здраду і падман.

У садзе вішні квецень асытаюць,
Дарогу, быццам снегам, замялі...
Мяне удалячынь гады пазвалі
Ад роднай хаты, бацькавай зямлі.

Тут хвалявала дзён мінулых мэта
І астывалі горыч і адчай.
Зямля мая, няхай зыходзіць лета,
Ніколі ў цеплыні не адмаўляй.

Настасся ЧЫРКОВА

Якубу Коласу

Далёка час, калі над родным краем
Звінеў твой голас, да свабоды зваў.
Ідуць гады, а мы не забываем
Паэзіі тваёй і добрых спраў.

Ідуць гады...
Ужо больш за сто трыццаць.
І будзе дзвесце, трыста і пяцьсот.
І ў кожны юбілей твой заіскрыцца
На небе зорак слаўны карагод.

Цвіце наш мірны край пад ясным небам.
І ты жывеш і будзеш жыць у ім.
Быў зернем простым, што упала ў глебу,
Прарос жа коласам ты залатым.

Даніла ТРАХІМЧЫК

Канвельшкі

Вітаю цябе, маё неба!
Ты далаі мне крылы,
каб лунаць у думках,
каб прагнуць да цябе
і далёкіх далягядаў,
што маняць сваёй казначасцю
і невядомасцю.

Вітаю цябе, мая зямля!
Зачараваны тваёй прыгажосцю
ва ўсе поры года.
Ты корміш маіх шчырых
і працавітых аднавяскоўцаў,
чакаеш дождж у спёку
і сонца — у холад.

Вітаю вас,
мае дарожкі-сцяжынікі!
Вы вядзеце мяне да двух храмаў —
нашага касцёла,
дзе жыве справядлівы
і мудры Бог,
і да школы, дзе ўладараць
навука і сярброўства,
дзе клапатлівыя настаўнікі
накіроўваюць мяне
ў Шчаслівую Будучыню.
Тут мой выток, мая аснова...
І маё сэрца.

Алена КАПЫТОК
10 лютага, Мінск

— Вано, ты дзе завіс? Давай хутчэй! Панядзелак, начальства зачкалася! Забыўся? — Сямён Іршасаў, сябар і аднакурснік, а па сумяшчальніцтве журналіст аддзела грамадска-палітычнага жыцця, высунуўся з акна другога паверха і ліхаманкава махаў рукамі, прыцягваючы ўвагу выпадковых мінакоў.

Рыжы, з вечно ускудлачанай, даўно не стрыжанай шавялюрай, ён шчодро дарыў сябе свету: гучней за ўсіх смяяўся, мацней за ўсіх злаваўся, ярчэй за ўсіх апрагнаўся. З працай, праўда, атрымлівалася не заўсёды добра. Сямён быў таленавітым журналістам, і ўсе ведалі гэта. Але ці то прыроджаная лянота, ці то не прывітаны ў дзяцінстве працавітасць і цяпленне не давалі хлопцу цалкам раскрыць сябе, стварыць нешта па-сапраўднаму вартэ і запамінальнае. Так і хадзіў у статусе рэдакцыйнага бланца, час ад часу прыадкрываючы галоўнаму рэдактару свой талент журналіста, напісаўшы востра-палемічны матэрыял на злобу дня.

— Вось жа можаць, калі захочаш! А, Сямён! — Юрый Віктаравіч адчыняў свае рыпучыя дзверы з таблічкай «Галоўны рэдактар» і крычаў у канец калідора, дзе звычайна сядзеў на падаконніку Іршасаў. — Я кажу, можаць жа класны матэрыял зрабіць!

Сямён махаў рукою, скаліўся ва ўсмешцы: — Гэта не я. Віку прасіў дапамагчы! Віка, ведаеце, засядзела ў сакратарах. Яна апошнім часам таемна піша раманы!

Юрый Віктаравіч пакутліва ўзнімаў вочы да столі, усім сваім выглядам паказваючы, як яго дасталі дурныя жарты Іршасава, і зачыняў дзверы.

А Сямён, працягваючы сядзець на падаконніку, кідаў у рот чарговую порцыю лобіных чыпсаў «са смакам пекінскай качкі» і выбудоўваў тэкст наступнага артыкула. Класны ён будзе ці так сабе — цалкам залежала ад «смаку пекінскай качкі», ну, а потым ужо ад настрою і жадання аўтара.

Сёння, відаць, ні першага, ні другога, ні трэцяга ў Сямёна не назіралася. Карыстаючыся выпадкам, ён вырашыў сабраць пад вокнамі рэдакцыі натоўп удзячных гледачоў.

Хоць, па праўдзе сказаць, гледачоў было няшмат. Людзі прабіраліся па прапагантаных нават не сцэжках — слядах, асцярожна ступаючы ў свабодную ад снегу прастору. У большасці з іх не было часу глядзець па баках, а тым больш — уверх, дзе неба працягвала пасылаць зямлі чарговую порцыю холаду. Учора горад накрыла хваляй цыклону — ці то «Хаяера», ці то «Хавіера», які шчодро засыпаў снегам літаральна ўсё. Дахі, двары і нават дарогі схаваліся ў мудрагелістых белых хвалях начной завеі, якія вострымі грабянямі разрэзвалі ранішні абшар.

Вуліца Максіма Багдановіча, дакладнай сказаць, тая частка вуліцы, дзе размяшчаўся офіс газеты «Мінскія весткі», была дашчэнтна забытая арыгінальнымі гурбамі — асабістым аўтаатранспартам офіснага планктону, які ўчора так і не змог вырваць са снежнага палону сваіх жалезных коней.

Іван паспрабаваў прабрацца скрозь чарговыя снежныя наметы, шчыкалаткі закалола ад свежай порцыі холаду. Балазе,

Спытай у бібліятэкара

Урывак з аповесці

да метро, ды і да месца кватаравання (так Сямён Іршасаў называў здымную кватэру Івана) адсюль можна дабрацца пешшу хвілін за пятнаццаць. Інакш прыйшлося б абуваць валёнкі, год таму з аказій перададзеныя мамай з вёскі. У гэты момант яны былі б вельмі дарчы.

Мама. Самы родны чалавек. А я так рэдка бываю дома. Знаходжу пустыя прычыны, каб не прыезджаць у тое месца, з якім звязаны не самыя прыемныя ўспаміны. Дакладней сказаць, вельмі балючыя ўспаміны. Баязлівец. Самы апошні базэлівец.

Іван ужо год не ездзіў дадому. Занадта свежая была ў памяці апошняя сустрэча з Янай. Сустрэча, пасля якой яго сэрца па загадзе білася спакойна і роўна, адлічваючы такія ж спакойныя і роўныя будні.

Мама спачатку клікала, потым крыўдзілася. А потым усё зразумела і прыезджала ў Мінск сама. Рэдка, вядома. Але раз на тыдзень па вечарах яна прыходзіла да суседкі Ніны, тая ўключала скайп, тэлефанавала Івану. Адлегласць паміж імі змянілася да памеру ноўтбука, набліжачы такія родныя і да апошняй маршчынкы знаёмыя вочы. Мама ўшчувала: «Куды ж гаварыць, панараблялі тэхнікі — страх бярэ». Потым асвойвалася і распаўядала пра вясковыя няжыткія навіны: хто што купіў, у каго прыбытак у сям'і, у каго — гора. Вельмі асцярожна распаўядала пра вяселлі — памятала, што сын перажыў год таму.

Размовы на некаторы час набліжалі жыццё, робячы падзеі ярчэйшымі і святлейшымі. Але гэта было хутчэй выключэннем з правілаў. Сталічны мегаполіс штодня набліжаў, прымагнічваю, па вялікім рахунку, непазрэбныя рэчы, падзеі, моманты. Тысячы гаджэтаў выклікалі вострыя крызіс жаданняў.

Хочаш гэта? Вось табе гэта. Размаляванае, якое крычыць, якое кліча ў райскую краіну светлага павучіння. Не хочаш? Вось табе іншае — страшнае, жудаснае, якое казыча нервы. Не падыходзіць? Тады, не адрываючыся на глупствы, глядзі мільёны прыколаў. І гэта не трэба? Ну, ужо міма сацыяльных сетак не праскочыш! Там — жыццё! Сапраўднае, кіпучае і шматграннае. Жыццё, якім ты можаць кіраваць па сваім жаданні. Раз! І ў цябе сто сяброў. Два! І ты — на вяршыні папулярнасці — цябе «лайкаюць», «ласкуюць». І «твітарэюць» ад усёздзеленасці магчымасцей. Ды што казаць, ён і сам такі. З раніцы да вечара за ноўтам: навіны, падзеі, здарэнні. З палёў, вытворчасцей, балыніц і іншых месцаў. Бо галоўнае для газеты — імгненная рэакцыя і ашаламляльныя навіны.

А ўнутры — пустата. Ужо даўно.

Іван Дабрамыслаў прыўзняў каўнер курткі, прыспешыў крок. Сёння ён і сапраўды спазняўся. У пятніцу Юрый Віктаравіч, галоўны рэдактар «Мінскіх вестак», дзе вольна амаль тры гады працаваў Іван, накіраваў яго з рэдакцыйным заданнем у Нацыянальную бібліятэку. Там праходзіў міжнародны кангрэс, прысвечаны будучыні бібліятэк. Мерапрыемства шматпланаванае, якое закранае не толькі тэхналогію дзейнасці бібліятэк, але і агульначалавечыя каштоўнасці. Прынамсі, такую выснову зрабіў для сябе Іван. За выхадныя трэба было напісаць артыкул, каб сёння раніцай ён трапіў у нумар. І быццам бы нічога не перашкаджала, але артыкул, што называецца, не ішоў. А ўсё таму, што Іван займаўся не сваёй справай — сфера культуры ў газеце была замацавана за Карынай Вараной. Але яна, нечакана для ўсіх, ды і для самой сябе, месяц таму паспешліва выслачыла замуж за італьянскага коміваяжора, нейкага Нікола Пярэлі, і пакаціла «гледзяць палаткі і паркі» наваеспечанага мужа.

Галоўны рэдактар, вядома, шукаў Карыне замену, а пакуль часова «па-таварыску» размяркоўваў яе работу паміж астатнімі супрацоўнікамі.

Іван развіваў у газеце сферу бізнесу і П. Таму, натуральна, не ўзрадаваўся, як гаварыў яго сябар Сямён, перспектыве «лішній работкі». Але і адмовіцца не мог.

У такім настроі, успомніўшы добрым словам Карыну і яе коміваяжора, Іван ўчора і адправіўся на журналісцкае заданне.

Падчас кангрэса ўдзельнікі і журналісты атрымалі магчымасць пазнаёміцца з унутраным працэсам работы галоўнай бібліятэкі краіны. Перад вачыма дагэту стаялі выдатна абсталяваныя, але... паўпустыя залы. Удзельнікі кангрэса гаварылі пра падобныя праблемы ў сваіх бібліятэках, але, тым не менш, з цікавасцю аглядалі скарбы беларускага «ромбакубатэтраэдра». Асабліва ўразіў усіх Музей кнігі з выставай старажытных манускрыптаў...

Іван уважліва слухаў экскурсавода, глядзеў на кнігі, якім, мяркуючы па надпісах, было гадоў па пяцьсот, а перад вачыма ўзнікала невялікая вясковая бібліятэка, у якой ён правёў сваё дзяцінства. Рад нязграбных стэлажоў, стол, пара крэслаў ды велізарная кафедра складалі яе ўнутранае ўбранне. Аднак першакласнік Ваня гэтага не заўважаў. Перачытаўшы літаральна ўсе дзіцячыя кнігі, ён з зайздрасцю глядзеў на стэлажы з кнігамі для дарослых.

— Ванюша, ты пачакай, хутка прывезуць нешта новае, а пакуль воль — пачытай «Сіноўю птушку», — бібліятэкар Вера Іванаўна працягвала патрапаны томік Метэрлінка, якога любіла чытаць сама і заахвоціла да падобных кніг свайго любімага чытача Янку Дабрамыслава.

...Як жа далёка я пайшоў ад свайго дзяцінства. Як вырас з яго. Забыўся пра таго светлага хлопчыка, які бесклапотна і весела пражываў кожны дзень і клаўся спаць з радучаннем наступнай ішчаслівай раніцы. Былі ў гэтых днях засмучэнні і крыўды, слёзы і смутак, але ўсё бясследна праходзіла, губляючы сілу ў яркім сонечным промні ды матуліных маршчынах у кутках вачэй.

— Джон, калі ты пастаіш яшчэ пяць хвілін, можаць наогул не заходзіць! — Сямён, натужна кашляючы, рызыкаваў вываліцца з акна, спрабуючы ўбачыць застэлага калі ўваходных дзвярэй сябра. — Хорхе Віторыёвіч «сярдуюць», а ты ведаеш, што гэта значыць!

Быў у Іршасава яшчэ адзін так званы «пункцік» — невядома які, але ён памятаў розныя варыянты вымаўлення імянаў у розных краінах і з задавальненнем фарсіў сваімі ведамі — асабліва пры сустрэчах з замежнікамі. Іван даўно прывык да гэтых дзівацтваў, але навакольная амаль заўсёды з здзіўленнем азіралася па баках, рэагуючы на словазлучэнні тыпу «Юрыс Вітары», «Жанет Янаісаўна» і іншыя.

Уздыхнуўшы, Іван збіў наліпшы на чаравікі снег, адчыніў дзверы і ступіў у звыклы шматгалосы свет рэдакцыйных будыняў.

Праз паўгадзінны, усё ж паспешыў здаць у нумар артыкул пра кангрэс, ён яшчэ разам з калегамі ў кабінце Юрыя Віктаравіча на традыцыйнай рэдакцыйнай лятучцы.

Мяцеліца за акном працягвала шукаць вольныя месцы для новых порцыяў снегу. Драпаючы шкло, з халоднай цікаўнасцю зазірала ў вокны.

Іван з незразумелым для самога сябе сумаем глядзеў на імякліваю непагадзі і спрабаваў слухаць галоўнага рэдактара: — Вынікі мінулага года можна пазначыць адным словам — «правал». На парадку дня пытанне існавання газеты. Мы жывём у век інфармацыйных тэхналогій і цягацца з інтэрнэтам сёння бессэнсоўна. У газеты ёсць свой сайт, але ён недастаткова раскручаны і не апраўдвае ўкладзеных сродкаў. Папяровы варыянт штомесця губляе наклад. Калі так пойдзе і далей, я мыслю можам збіраць валізікі і адпраўляцца па дамах. У газеты

няма часосці яркага і змястоўнага. Разумеце?

Наша задача — павысіць і наведвальнасць сайта і, адпаведна, наклад газеты. Трэба зрабіць так, каб папяровы варыянт было, прынамсі, прыемна ўзяць у рукі. І перастаць маўчаць! Як вады ў рот набралі! — Юрый Віктаравіч замахаў рукамі амаль гэтак жа, як надочы Сямён Іршасаў. — Слухаю вашы прапановы.

— Якія прапановы? — журналісты разам загаварылі, выказваючы агульнае меркаванне ад бессэнсоўнасці якіх-небудзь прапаноў.

— Прапановы аб якасным і яркім змесце газеты! Аднак, калі вы жадаеце застацца без працы, я нікога не трымаю. Але, смею нагадаць, што наш калектыў адрозніваецца высокім прафесіяналізмам, і я лічу справай гонару для кожнага з вас падумаць над тым, як яму пастаніць у сітуацыі, што склалася. Тым больш, гэтая сітуацыя — выратаванне газеты, працы ў якой многія аддалі не адзін дзясятка гадоў. Моладзь, вядома, не так даўно працуе на журналісцкай ніве, але ад іх я чакаю самых кратыўных ідэй.

Сямён штурхнуў Івана пад локаць: — Стары зусім звяр яцеў — то выганяе нас, то пакідае. Дзе логіка? — грымаснічаючы, ён павярнуўся ў бок галоўнага рэдактара. — Джордж Віктарас, патлумачце для прафесіянала — што рабіць трэба? Я, у прынцыпе, не супраць працаваць.

— А я не супраць, каб Вы, Сямён Францавіч, пакінулі нараду. Не маю права затрымліваць, — галоўны рэдактар каторы раз паморшчыўся ад недарэчнай, на яго погляд, зольнасці журналіста называць усіх імянамі-аналагамі і паказаў рукою на дзверы.

Іршасаў, не чакаючы падобнай рэакцыі, літаральна застэў з недарэчнай грывасай на твары.

— Жартуеце?

— Які ўжо тут жарты, калегі. Я спрабую ўсім растлумачыць, што справы ў газеты цяжка. Тыражы падаюць, сыравіна даражэе. Калі так будзе працягвацца, то праз паўгода вы будзеце звольнены па прычыне банкруцтва газеты. Гэта ўсім зразумела ці жарты жартаваць будзем?

У зале змоўклі нават сяброўкі-рагатушкі — сакратарка Віка і карэктар Маша. Нягледзячы ні на што, усе святы верылі «Мінскія весткі» асуджаны на поспех або, прынамсі, заўсёды застануцца на плаву.

А тут раптам банкруцтва. Было над чым задумацца.

— Такім чынам, калегі, хто вырашыў сыходзіць, — сыходзіце. Аддзел кадраў ведаеце ў якім кабінце.

Ніхто не паварушыўся, толькі завіруха завывала за вокнамі.

— Добра. Тады працягнем. Вельмі ўважліва слухаю прапановы тых, хто вырашыў застацца. Як вы думаеце, тэмы, якія мы развіваем, перспектывыя ці ўсё ж варты стварыць нешта новае? Прынцыпова новае? — Юрый Віктаравіч усё ж настраёна на дзелавую размову.

Сямён заёраў у крэсле, усім сваім выглядам выказваючы крайнюю ступень крыўды.

— Вядома, палітыка ўсім надакучыла. Таму я і не патрэбны. Куды ўжо лепш культура. А што? Вось давайце мне кірунак Карыны Вараной, і я пакажу, як трэба працаваць!

Галоўрэд стомлена махнуў рукою: — Сямён, кінь блазнаваць. Справа сур'ёзная. Што ты прапануеш?

І тут нечакана для ўсіх рэдакцыйны клоун Сямён Іршасаў выдаў ідэю, якая ў будучыні вырагавала іх газету ад банкруцтва.

Іван пасля часта ўспамінаў яго словы і думаў, што калі б не Сямён, то жыццё газеты, а ў першую чаргу, яго жыццё развівалася б зусім па іншым сцэнарый.

Яркі свет — Агняцвет

Сярод самых знакамітых беларускіх пісьменнікаў і Эдзі Агняцвет. Далёка не ўсе ведаюць, што яе сапраўднае прозвішча Эдзі Каган. Яшчэ менш здагадваюцца, чаму яна выбрала сабе такі псеўданім. Ды ў гэтым «вінаваты» Якуб Колас. Калі быць больш дакладным, яго паэма «Сымон-музыка». Хто добра знаёмы з гэтым неўміручым творам народнага песняра, памятае, як галоўны герой Сымон заначаваў у карчмары Шлёмы. Толькі не спіцца яму, «не ідзе сон». І раптам здагадваецца, у чым прычына:

*Яркі светам,
Агняцветам
Свеціць штосьці, —
То — яна!*

«То — яна!» — дзяўчына, з якой некалі ён сустрэўся, а «яе імя — // Агняцвет!» Яна ў яго «душы // Заўжды міла і жадана». Эдзі Каган згаданы твор Якуба Коласа вельмі падабаўся. Не менш і імя дзяўчынны. Так у 1929 годзе і прыйшла ў беларускую літаратуру паэтэса Эдзі Агняцвет.

Эдзі Агняцвет.

ў друк. Яны змяшчаліся ў газетах «Чырвоная змена», «Піонер Беларусі», іншых выданнях. Алесь Якімовіч параіў атрымаць вышэйшую адукацыю.

І Янкам Купалам заўважаная

Псеўданім Агняцвет адпавядаў яе настрою — жыць узнёсла, не забываючы, што новы свет могуць пабудоваць толькі людзі, романтична акрыленыя, адданыя справе рэвалюцыі. А яна (нарадзілася ў Мінску 11 кастрычніка 1913 года, пайшла ў венацкі 17 ліпеня 2000-га) такой і была. Дзеці рабочых, рамеснікаў, а таксама сялян імкнуліся авалодаць ведамі. Назва першай кнігі Эдзі Агняцвет «Маё пакаленне» (1935) ў гэтым сэнсе сімвалічная: пісала не толькі пра сябе, але і пра тых, хто знаходзіўся з ёй поруч.

Бацька Эдзі Сымонаўны працаваў прапраба на лесасплавне і лесанарыхтоўках, а маці была бібліятэкаркай. З аўтабіяграфіі Эдзі Агняцвет даведваемся: «Яна першай раскрыла перада мяно харавато казак Пушкіна, першаў Лермантава, твораў Талстога. У Пушкінскай бібліятэцы мне давялося упершыню ўбачыць беларускіх пісьменнікаў: там мая маці — вялікая аматарка паэзіі — часта арганізоўвала вечары беларускай літаратуры». Бацька ж вучыў дачку любіць прыроду. Гэтыя два захапленні — літаратурай і прыродай — паспрыялі таму, што дзяўчынка сама пачала пісаць. Першым судзейці стаў наставнік, выкладчык беларускай літаратуры. Ён параіў паказаць гэтыя пробы пры самому Янку Купалу.

На ўсё жыццё запаміналі яна першую сустрэчу з Іванам Дамінікавічам. Затым былі і наступныя, ды гая — як далёкі сон, які ніколі не забываецца: «Да мяне выйшла высокі светлы чалавек, паглядзеў добрымі, праўдзівымі вачыма і папросту запрасіў зайсці ў хату. Помню вялікі круглы стол, на якім ляжала мноства кніг і часопісаў. Янка Купала запытаўся, што чытаюць мае школьныя таварышы і я чама. Параіў вучыцца, чытаць творы Няжрасава, Шаўчэнкі, Горкага, Багдановіча...» І, безумоўна, пазнаёміўся з першымі гасці. А затым было гэткае цёплае, як і сустрэча, развітанне: «[...] Янка Купала наразаў букет ружаў. Ніколі потым у жыцці я не бачыла такіх дзівосных ружаў. Калі вярталася дадому, мне здавалася, што кожны сустрэчны ведае: я нясу букет, падараны Янкам Купалам».

Аднак была і проза жыцця. Скончыўшы сямігадку, уладкавалася на мінскі завод «Камунар». Марыла аб прафесіі будаўніка, таму праз год паступіла ў будаўнічую прафтэхшколу. Але прывучылася ў ёй толькі год. Адбылося гэта дзякуючы пісьменніку Алесю Якімовічу, на той час выкладчыку беларускай мовы і літаратуры. Алесь Іванавіч ахвотна падтрымліваў маладых аўтараў. У школе праводзіліся чытацкія канферэнцыі, літаратурныя дыспуты. Па яго рэкамендацыі Эдзі Агняцвет прапаноўвала свае творы

«Ляў» (1976), «Ад зярнятка да вясёлкі» (1981), «Хто пачынае дзень?» (1982), «Рэчка, рэчанька» (1991) і іншыя.

Лекі жураўлінай крыніцы

Усе гэтыя выданні сваімі найлепшымі творамі засведчылі, што Эдзі Агняцвет — з творцаў, якія ў дзіцячай паэзіі дабіліся найбольш значных поспехаў. Асабліва ў асваенні эпічнага кірунку, пра што сведчаць паэмы «Будзем сябраваць», «Незвычайныя канікулы», у якіх гучыць і тема Вялікай Айчыннай вайны. Праўда, у апошнія яна ўвязана з пасляваенным часам. Гарадская школьніца Галя ў час летніх канікул гасцюе ў свайго дзеда, былога партызана. Раней ён сам мог павадзіць дзяўчынку па месцах былых баёў. Цяпер хварэе, але хоча напіцца вады з Жураўлінай крыніцы.

*Жураўліная крыніца!
Трэба досвіткам адной
Праз гушчар стары праціца!
Збан гліняны за спіной.*

Прыносіць Галя ваду. Прытулілася шчакой да дзедавай шурпатай рукі, просіць, каб пачакаў, не папіраў: «Падрасту, знайдзі я лекі...» Зварышэнне пра тое, што добры ўчынак чалавек можа дапамагчы пераадолець смерць:

*— Пачакай, жыві! — прасіла,
Пераконвала яна.
І стары набраўся сілы,
Павярнуўся да акна.*

*Зіхацела там калоссе,
Травы ў росах, белы гай.
Неба і зямля, здолася,
Паўтаралі:
Пачакай!*

*Маладымі галасамі
Клікаў добры, мілы край.
Чуўся пошчак:
Па-ча-кай!
І сінепа даць без краю.
Ён шаптаў:
Я... пачакаю.*

Гэтаму твору сугучная і паэма «Васіль Сяргеевіч». Герой яе — стары дзіцячы ўрач, які вывез дзіцей з лагера смерці, пераапрунуўшыся ў форму нямецкага афіцэра. Захварэў ён, занядукаў. Здаецца, спадзявання на ўратаванне няма. Але з Запалля прыязджае прымёрны сын і прывозіць з сабой белае медзедзяна — «самай першай чысціні». Як і Галін дзед, набіраецца Васіль Сяргеевіч сілы. Не лекі лечыць яго, а спагада, а, правільней, і тое, і другое:

*Мабыць, лепшы памочнік лекаў
І надзейны чарадзей —
Голас блізкага чалавека
І спагада родных людзей.*

Гэтай спагадай, дабрывёй напоўнены сэрцы і юных герояў іншых твораў. Як у вершы «Міхеіч». Сюжэт (дарэчы, сюжэтныя ў сваёй аснове і многія вершы, у чым таксама сазваецца праўдзівым эпічнасці яе таленту) узяты з паўсядзённасці. Дзеці пасабравалі з дворніка, адзіночкі і старым. І вось яны даведліся, што Міхеіч захварэў, а дапамагчы няма каму. Адразу ж, не чакаючы падказкі дарослых, «пабеглі... у аптэку, пабеглі ў магазін»:

*Прывінісі аспірыну:
Хутчэй, хутчэй прымай! —
Прытравілі малінай
Грузінскі смачны чай.*

Не забыліся, што двор не падемнены. Тут за справу ўзяўся герой-апавядальнік: «Надзеў фартух я сінні, пайшоў з мятой, з выдром». А праца па ахвое, без прымусу заўсёды радасць прыносіць, таму маленькі дворнік не хавае свайго захаплення ад таго, што зрабіў карысць людзям: «Мне вокнамі ўсімі наш усміхнуўся дом».

Доктар добры — Смех

Чудоўна ведала Эдзі Агняцвет псіхалогію дзіцей і таму, што часта сустракалася са сваімі чытачамі. І не толькі ў час прэзентацыі кніг, канферэнцый. Даўняе сяброўства было і з вучнямі Рэспубліканскай школы-інтэрната па музыцы і выяўленчым мастацтве. Плёнам яе стала кніга «Доктар Смех», якая ў 1977 годзе выйшла ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Прайшоўшы яе самі дзеці. Юныя мастакі з гэтай школы пастараліся і афармляючы зборнік Эдзі Сымонаўны і «Ад зярнятка да вясёлкі».

Што да смеху, дык яна сапраўды бачыла ў ім «доктара» ад шмат якіх заган. І ад гультайства, і ад незнайтства, і ад самаўпэўненасці. Часам гэты доктар у творах пра падзеі расказвае з іроніяй, а то і, адчуваючы, што дастае прафілактычных мер, — з усмешкай. Як у вершы «Параска і падказка», у якім дзяўчынка трапляе ў неадарэнае становішча. З-за таго гэта адбываецца, што не вучыць урокаў, а спадзяецца толькі на дапамогу аднакласніцы. Акрамя таго, часта не разабраўшыся, што і да чаго, прамаўляе неўпад. Не стрымалася настаўніца, запыталася некай у дзяўчынкі: «Скажы нам, без якога слова пражыць не можаш ані дня?» Маўчала Параска, пакуль хтосьці не «дапамог» ёй:

*Знайшоўся жартульнік такі,
Што гучна прапантаў:*

Падказка.

— Падказка! — крыкнула Параска.

Прывабляючы і творы, у якіх выкарыстана форма дзеяння, гульні. Дзіця трапляе ў родную яму стыхію, хоча да ўсяго дайсці самастойна. Таму і прызнаецца герой верша «Скорагаворкі»: «Я гуляў ля горкі і збіраў скоргаворкі». Збіранне аказалася пльнёным. Яны звязаны між сабой, тым самым утвараецца адзін твор з асобных раздзелаў, паміж якімі знаходзяцца свайго роду ўстаўкі: «Ці не лепшая — першая?», «Следам бязьвіць другая — не блага!», «Я да рэчкі падышоў — раптам трэюцца знайшоў», «Вось табе, Рагатун Рыгорка, чацвёртая скоргаворка»...

Прэмія Андрэсена — адзнака высокая

Эдзі Агняцвет не толькі пісала для дзіцей арыгінальныя творы, але і пераадала найлепшае з іншых моў. У прыватнасці, дзякуючы ёй, да беларускай дзіцячым прыйшлі на роднай мове зборнікі паэзіі Я. Османіса «Сабака з рагаткай», Г. Сулейманавіча «Сорак косяк», М. Джалілія «Я гляджу на зоры». У гэтым шэрагу адметнае месца займае «Краіна Пэзія» (1962). Гэта — свайго роду анталогія французскай паэзіі для дзіцей, складзеная ў Францыі ў 1928 годзе. Увогуле, з французскай мовы Эдзі Сымонаўна пераадала шмат, добра ведаючы яе. Па-беларуску пачыталі свет і «дарослыя» кнігі: «Выбраныя песні» П.-Ж. Беранжэ, «Маленькі прынец» А. Экзюперы, «Зямны акія» Г. Апалінэра, «З табою» П. Элюара.

Аднак, паўтаруся, усё ж найбольш значны дасягненні Эдзі Агняцвет у галіне дзіцячай літаратуры. Пацвярджэнне таму і ўзнагароджанне яе ў 1986 годзе Міжнародным ганаровым дыпламам імя Х.-К. Андрэсена. Гэтай высокай суветнай адзнакай была ўдасгоена кніга «На двары алімпіяда».

Сімвалічна ўспрымаюцца ружы, падараныя некалі Эдзі Сымонаўне Янкам Купалам. Быццам прадуцтваў Іван Дамінікавіч, што талент пачаткоўкі, якая завітала да яго, з цягам часу расквітнее, набярэцца сілы, як і гэтыя прыгожыя кветкі.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Маштабнасць поглядаў

У сучасным агульным бачанні навуковай спадчыны Льва Шапялёвіча (1863—1909) на першы план выйшла іпацтва археолага, якая непасрэдным чынам лучыць вучонага з Беларуссю: Віцебскам, горадам нараджэння і вучобы ў гімназіі, правядзеннем раскопак старажытных курганоў у Гарадоцкім, Невельскім, Себежскім паветах Віцебскай губерні. Аднаведная і падача біяграм у профільных выданнях: энцыклапедыі «Археалогія Беларусі» (2011), энцыклапедычным даведніку «Асветнікі зямлі Беларускай, X — пачатак XX ст.» (2-е выд., 2006).

Літаратуразнаўчы і перакладчыцкі наробак Л. Шапялёвіча прынёс яму вядомасць, якая выходзіла далёка за межы радзімы.

Перад тым, як узвесці на вышэйшы ступені навуковага прызнання, стаць доктарам філалогіі (1896), прафесарам Харкаўскага ўніверсітэта, вучыўся ў Харкаўскім і Новаарсыйскім (Адэса) ўніверсітэтах, стажыраваўся за мяжой — асвойваў заходнеўрапейскую класіку ў Мюнхене, Вене, гарадах Італіі.

Леў Шапялёвіч даследаваў жыццё і творчасць Дантэ, Сервантэса, Кальдэрона, Гётэ, Байрана, сучасных аўтараў; разглядаў іх рэцэпцыю ва ўсходнеславянскім кантэксце. Большая частка яго артыкулаў апублікавана ў рускіх перыядычных выданнях, аналітычны назіранні літаратуразнаўца ахвотна размяшчалі на сваіх старонках польскія, іспанскія, нямецкія часопісы. Крамасоўнае сведчанне даверу да вучонага сярод сталічных навуковых экспертаў: тры з пяці тамоў Поўнага збору твораў Уільяма Шэкспіра пецябургскай «Бібліотека велікіх пісателёў» (1902—1904) выйшлі з прадмовамі Л. Шапялёвіча.

Сёння кнігі даследчыка — сапраўдная бібліяграфічная рэдкасць. Два рытэты захоўваюцца ў фондзе стара-

друкаваных выданняў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі (калекцыя Паўла Беркава). Некаторыя кнігі са збораў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ўтрымліваюць дарчыя подпісы аўтара. Сярод адрасагаў — вядомыя вучоныя-філолагі: Канстанцін Грот (1853—1934), славіст, архівіст, прафесар Варшаўскага ўніверсітэта; Іван Памялоўскі (1842—1906), спецыяліст па старажытнагрэчаскай і лацінскай мовах, член-карэспандэнт Імператарскай акадэміі навук.

Леў Шапялёвіч першым пераклаў на рускую мову сярэднявечны германскі эпос «Кудруна». Пра некаторае абуджэнне цікавасці да спадчыны вучонага ў Расіі сведчыць другое, рэпрэнтнае выданне працы «Кудруна: историко-литературный этюд: с приложением статьи „Дантовская трилогия: Эпизод из истории литературной критики“» (Масква, 2016).

Многія назіранні літаратуразнаўца гучаць актуальна і ў наш час. Напрыклад, міждyscyплінарнасць даследаванняў — стрыжнёвая лінія публікацыі «Працы У. Д. Спасовіча аб заходнеўрапейскіх пісьменніках (Шэкспір, Гётэ, Шылер і Байран)» (Харкаў, 1905). Уладзімір Спасовіч увайшоў у гісторыю як дзеяч культурына памежжа: вядомы рускі адвакат, а таксама польскі публіцыст нарадзіўся ў Рэчыцы Мінскай губерні.

У названым выданні Л. Шапялёвіч адзначае: «Для гісторыка літаратуры ў высокай ступені займальна прыгледзецца, якімі шляхамі прыходзіць масціты спецыяліст па другой спецыяльнасці да сваіх цікавых высноў у гісторыка-

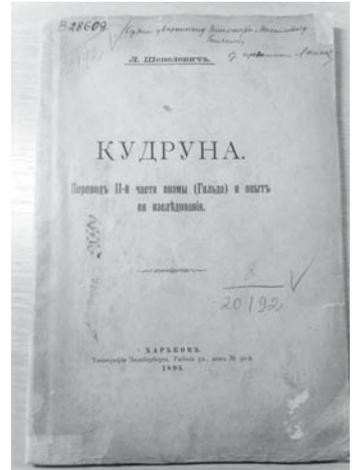
літаратурных пытаннях. Такія назіранні вельмі павучальныя ў метадалагічных адносінах, паколькі галіна літаратурнай манатрафіі павінна лічыцца нераспрацаванай, і новыя, арыгінальныя прыёмы даследавання літаратурных з’яў могуць прывесці да новых і цікавых вынікаў».

Крытычны эцюд «„Дон-Кіхот“ Авелянеды і пытанне аб аўтары гэтага рамана» (Харкаў, 1899) выдатна дэманструе свабоднае апеляванне Л. Шапялёвічам да іспанскіх літаратуразнаўчых крыніц, самастойны аналіз аўтэнтычнага тэксту.

Працяг класічнага твора Сервантэса пабачыў свет у Тарагоне ў 1614 годзе і ад таго часу быў чатыры разы перавыдадзены ў Іспаніі, перакладзены на галандскую, англійскую і французскую мовы. У сваіх высновах даследчык адзначае: «Пытанне аб тым, хто хаваўся пад псеўданімам Авелянеды, застаецца адкрытым, хоць у істотных палажэннях высветленым». Пры гэтым не падлягаў сумненню тэзіс: «Гэта быў пісьменнік мадрыдскай школы, вопытны і добры стыліст, талент грубы, нізкапробны, але ўсё ж талент, які праявіў рысы драматычнага пісьменніка». Па сутнасці, Л. Шапялёвіч упершыню ва ўсходнеславянскай літаратуразнаўчай практыцы з падключэннем шырокага заходнеўрапейскага кантэксту акцэнтаваў увагу на розных аспектах разгляду сіквела (анг. *sequel*) — працягу, паводле сюжэта, вядомага твора, напісанага іншым аўтарам.

Даследчык быў супрацоўнікам Энцыклапедычнага слоўніка Бракгаўза і Эфрона. Азін з яго артыкулаў (падпісаны крытанімам Л. Ш.) змешчаны

ў 39 томе (Пецябург, 1903) і прысвечаны Радзіславу Лазарэвічу-Шапялёвічу (1800—1846), руска-польскаму паэту родам з Магілёўскай губерні, пра якога, сярод іншага, сказана: «...належаў да шматлікай групы беларускіх пісьменнікаў, якія аднолькава добра валодалі рускай і польскай мовамі, цікавіліся народнай славазнасцю і даўнінай».

Пераклад «Кудруны» з дарчым подпісам Льва Шапялёвіча, адрасаваным Іванакенцію Болдзінаву. Харкаў, 1895 г.

Каштоўныя археалагічныя знаходкі археолага Льва Лазарэвіча папоўнілі фонды Эрмітажа, музеяў Масквы, Харкава і Віцебска. Сёння яны сведчаць пра беларускую мінуўшчыну ў розных краінах. На чарзе перавыданне і асэнсаванне літаратуразнаўчай спадчыны вучонага.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук
Фота з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

«Твой дзень стваральны славім...»

13 верасня сцэна сталічнай Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя Янкі Купалы пераўтварылася ў беларускую хатку: стол, засланы льяным абрусам, вышытыя ручнікі, гліняны посуд, драўляныя лыжкі, тканяны дываны, услончык з дубу, печ, з якой пагядае кот, каласкі, валашкі, кажух з аўчыны...

Тэатр паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі адкрыў дзвярці сезон тэматычным спектаклем «Твой дзень стваральны славім, Беларусь!» Пасля ўступнага слова дырэктара тэатра, старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхаса Пазнякова гледачы апынуліся ў вёсцы: крычыць певень, гаспадынькі шчыруюць па хатніх справах, спяваюць народную песню «Рэчанька». Прачынаюцца дзедзі, каб пайсці па грыбы. Разам з імі набіралі і кошык прымавак. Пасля гэтымі мудрынкамі шчодрна дзяліліся з гледачамі, якія з задавальненнем дапаўнялі ланцужок народнай мудрасці.

І раптам у светлы ранак працавітага жыцця вёскі ўрываецца гісторыя — вайна: «...Ты дадому з вайны не вярнуся...» Калоцяцца сэрцы, дрыжыць запаленая свечка ў руках артысткі. Слёзы на вачах гледачоў.

...Цэлы свет ратаваў, каб навала,
Згяра жорсткіх фашысцкіх ваўкоў,

Удзельнікі мерапрыемства.

Не стала і не разарвала
Лёс дзяцей, лёс бацькоў, лёс вякоў...

Мы помнім! Такое забыць немагчыма. З экрану — урыўкі фільма «Гадзіннік спыніўся апоўначы». Артыстка Таццяна Жылінская, паэт, бард, шчымлыва выконвае песню «Не магу параўнаць цябе з зоркай».

Другую частку спектакля «Дзень» распачаў сваім вершам Міхась Пазнякоў:

Узіраюся ў сонечны дзень
Працавітай маёй Беларусі
І штораз, як нічым і нідзе,
Светлым імем яе ганаруся...

Аляксандр Валодчанка, пераможца шматлікіх міжнародных конкурсаў, выконвае песню «Слуцкія ткачыхі», а артысты разам з гледачамі «уплятаюць васількі» у карагодзе і «Ручайку».

Трэцяя частка спектакля «Вечар» пачынаецца з гуку цымбалаў. І самая маленькая артыстка тэатра пяцігадовая Варвара Сушкова, накінуўшы хустку на плечы, сцвярджае: «*En Radzima zavecca — Nepaўторны гэты край!*».

А які ж беларускі вечар праходзіць без гумару? Юныя артысты Роберт Багушыньскі і Яраслаў Байкоў увасобілі гумарыстычны верш «Дамавік» Міхасы Башлакова ў тэатральнай пастаноўцы.

Разам з крамянымі яблычкамі кладуць гледачы ў кошыкі назбіраныя за час спектакля эпітэты да слова Радзіма. Гучна зачытваюць іх артыстка, мастацкі кіраўнік тэатра паэзіі Волга Багушыньска і студэнтка магістратуры БДУ Анастасія Кастэнка.

Сцэнарыст і рэжысёр спектакля Валіяціна Драбышэўская дэкламуе верш:

Застаюцца песня і Радзіма.
Можа ўсё мінаць, але яны
Непаздальныя, не знікнуць з дымам
Восені, каханні ця вясны...

Дзеянне працягвае Міхась Пазнякоў, які чытае свой новы верш «Дзень народнага адзінства». Як вывад, гучаць палымныя радкі:

Мы — як сёстры!
Усе! Як браты! —
Беларус і паляк, украінец і рускі,
Армянін і яўрэй...
Назаўжды
Нам найродны наш дом беларускі...

Пра патрыятызм не крычаць. Ён жыве ў сэрцы кожнага чалавека. Трэба толькі саргэць сэрца, каб любоў да Радзімы вылілася ва ўчынках сапраўдных патрыятаў. Спектакль «Твой дзень стваральны славім, Беларусь!» яшчэ раз даказаў гэта.

Аксана ЯНОЎСКАЯ
Фота даслана аўтарам

Энергетыка стваральнасці

У лютым гэтага года народнаму мастаку Беларусі Уладзіміру Іванавічу Стальмашонку споўнілася 65 гадоў. У дзень яго нараджэння ў Нацыянальным мастацкім музеі адбылася выстаўка адной карціны. А напрыканцы верасія ў гонар юбілейнага года музей прапонуе пазнаёміцца з экспазіцыяй палотнаў творцы — частка з іх манументальныя. Такі ж манументальны творчы дух Уладзіміра Іванавіча, які па натуре быў неаб'якавым і няўрымслівым чалавекам, падштурхоўваў і натхняў на актыўнасць іншых.

Творца ў часе

— Сёння можна па-новаму паглядаць на яго творчасць, на яго асобу ў экспазіцыйных прасторах новых залаў выставачнага корпуса, — адзначыла генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Ганна Конанава. — У больш камерных выставачных прасторах манументальнасць яго таленту, яго творчага духу будзе нават больш акцэнтавана. Гэта прадстаўнік той плеяды майстроў, якія на максімальна высокім узроўні ўвасабляюць традыцыю, школу выяўленчага мастацтва ўсёй усходнеславянскай прасторы, прэзентуюць яго на сусветнай арэне. Гэтыя майстры сумяшчаюць у сабе ўнікальнасць і ўніверсальнасць.

Уладзімір Іванавіч прайшоў выдатную прафесійную загартоўку ў ленинградскай школе. Вучыўся доўга і настойліва. Спачатку на факультэце мастацкай апрацоўкі дрэва вучылішча імя Мухінай (напэўна, вось чаму ў яго карцінах адметныя драўляныя рамы!). Пасля сваёй прафесію сцэнографу ў мастацкім вучылішчы імя Сярова. Зноў падалося, што недастаткова, і ў выніку было навучанне на факультэце жывапісу Інстытута імя Рэліна Акадэміі мастацтваў ССРСР у Ленінградзе. Амаль 10 гадоў вучыўся ў Ленінградзе. Напэўна, пасля трох ВНУ мог рэалізавацца ў Расіі як выдатны мастак-сцэнограф, дэкаратар, жывапісец. Але вярнуўся

ў Беларусь і ўсё тое, што засвоіў у прафесіі, рэалізоўваў на беларускай зямлі — у жывапісе, графіцы, манументальным мастацтве. Дарэчы, яго мазаікі і вітражы можна бачыць штодня ў мінскім метро — Стальмашонак быў іх аўтарам у складзе рабачай групы, якая ўвасабіла гэтыя манументальныя творы.

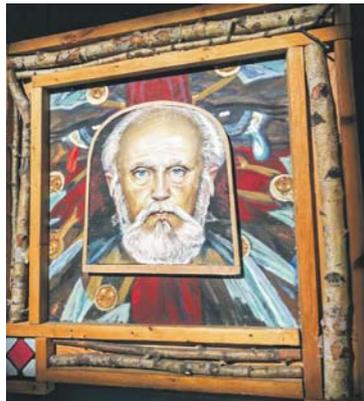
У экспазіцыі, што размясцілася ў ўставачным корпусе Нацыянальнага мастацкага музея па вуліцы Карла Маркса, прадстаўлены яго работы, што знаходзяцца ў фондах музея: з 23 твораў станковага жывапісу тут выстаўлены 22. Нам прапаноўваецца паглядзець жывапіс, таму што ён пра Беларусь і яе жыхароў: герояў, знаных асоб і простых працаўнікоў.

Вядома, што час, калі ствараюцца карціны, мае значэнне. Стальмашонак пісаў і простых працаўнікоў, і вядомых асоб, і дзеячаў партыі. Ды гэты быў яго сучаснік, а ён паказваў, чым жывуць людзі. Але ў станковым жывапісе ён быў наватарам — і гэта не надта віталася. У мастацтва прайшоў так званы «суровы стыль» — і творца шукаў, як быць адметным, не падобным да іншых.

Чалавек на радзіме

Адстойваць сябе і свой погляд умеў не толькі як творца, але і як чалавек. Умеў гаварыць пераканаўча, ярка, вобразна.

— Уладзімір Іванавіч двойчы выбіраўся старшынёй Беларускага саюза мастакоў. Гэта быў маштабны чалавек для нашай гісторыі, для нашай краіны, — кажа Наталія Шаранговіч, першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў. — У нашай культуры былі асобы, якія сфарміравалі ўяўленне пра тое, што значыць паняцце нацыянальнага. Хто такі «нацыянальны герой»? Што такое «нацыянальная традыцыя»? Што такое «нацыянальная гісторыя» і любоў да сваёй радзімы? Гэта пераканаўчы прыклад таго, наколькі чалавек любіць сваю радзіму. Сёння мы глядзім на яго творы і кажам, што гэта класіка. Адна з яго найлепшых работ, прысвечаная вобразу Якуба Коласа, знаходзіцца

Аўтапартрэт, 1993 г.

ў пастаяннай экспазіцыі Нацыянальнага мастацкага музея — і гэта шэдэўр. Некаторыя партрэты асоб, якія фарміравалі беларускую культуру, выяўлены на фоне беларускіх ручнікоў. Ручнікамі ў хаце звычайна пакрывалі абразы — гэта таксама былі аб'екты. Мне здаецца, што менавіта такія вобразы — суровыя, яркія, незвычайныя, падобныя на ікананічныя шэдэўры — ствараў Андрэй Рублёў.

Шмат што пра творцу становіцца зразумела пасля агляду выстаўкі. Нават невялікай экспазіцыі хапае, каб убачыць, што для яго было галоўным. Ён выяўляў пантэон беларускіх асоб, дзеячаў культуры — першадрукароў, пісьменнікаў: Ефрасінню Полацкую, Кірыла Тураўскага, Францыска Скарыну, Сімона Полацкага, Рыгора Шырму, Максіма Гарэцкага ды Якуба Коласа... Свой жывапіс Уладзімір Стальмашонак дапаўняў і ўзбагачаў, як адчуваў — калажамі ды беларускім арнамантам. Ведаў і шанаваў свае карані, пры тым, што нарадзіўся ў Мінску ў інтэлігентнай сям'і: бацька быў вядомым хірургам, адным са стваральнікаў Мінскага медінстытута — яго партрэт таксама ёсць на выстаўцы, як і аўтапартрэт майстра: заўсёды цікава разумець, як мастак бачыць сябе сам. Суровы і ўдумлівы,

з глыбокім і адкрытым поглядам — чалавек, якому няма чаго хаваць.

Веруў у Беларусь. Ён быў дэпутатам Вярхоўнага савета ССРСР, узначальваў камісію па культуры, але як толькі пайшоў працэс аднаўлення беларускай дзяржаўнасці, аддаў ключы ад маскоўскай кватэры і вярнуўся ў Мінск. Тут у яго было шмат працы.

Настаўнік па жыцці

Больш за 40 гадоў жыцця Уладзімір Стальмашонак прысвяціў педагагічнай працы ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце, змог перадаць свой манументальны досвед маладому пакаленню. Разумеў, што трэба стварыць асобную кафедру дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — і цяпер яна ёсць. А яшчэ ідэя з'яўлення ў Мінску Палаца мастацтва, кажуць, узнікла з падачы Уладзіміра Стальмашонка.

— Чалавек прыгожы, эмацыянальны, стройны, ён з'явіўся ў 60-я гады трыгерам — дзякуючы яго неспакойнаму сэрцу ў Беларусь прыехалі мастакі Вашчанка, Кішчанка, Бяляеў, — адзначае народны мастак Беларусі Уладзімір Тоўсцік. — З яго шырокага таленту і неспакойнай душы пачала фарміравацца нацыянальная школа ў мастацтве. Я вучыўся на кафедры жывапісу. А Уладзімір Іванавіч выкладаў на манументальным аддзяленні. І мы ўвесь час чулі, што аснова мастацтва, якое нарадзілася на гэтай зямлі, палігае ў народнай культуры. А калі ён стаў старшынёй Беларускага саюза мастакоў, яго энергія абудзіла моладзь. Падчас выкладання ён ніколі не быў звычайным педагогам. Многія, хто прайшоў школу Уладзіміра Іванавіча, сталі вялікімі мастакамі.

Цяпер імя Уладзіміра Стальмашонка носіць 90-я школа Мінска, дзе ён калісьці выкладаў. А на радзіме працуе ў Асіповіцкай галерэі, з ласкі аўтара пасяліліся яго творы. І нашчадкі творчай сям'і Стальмашонкаў цяпер працягваюць мастацкую справу.

Ларыса ЦІМОШЫК,
фота аўтара

Калейдаскоп пачуццяў

У Маладзечне, у Мінскім абласным краязнаўчым музеі, з вялікім поспехам прайшла выстаўка твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва «Калейдаскоп пачуццяў» народнага майстра Беларусі, члена Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Людмілы Валковіч-Борыс. У экспазіцыі былі прадстаўлены работы, выкананыя ў розных тэхніках — выцінанка, аплікацыя саломкай і выцісаломакка.

Людміла Мікалаеўна Валковіч-Борыс нарадзілася і жыве ў Маладзечне. Яе захапленне творчасцю пачалося з вучобы ў Маладзечанскай мастацкай школе, дзе навучылася не толькі мастацтву малювання. Яна сустрэла выдатнага педагога, сапраўднага настаўніка Вікторыю Мікітаўну Чырвонцаву, якая адкрыла ёй чароўны свет беларускай выцінанкі. Гэта і паўплывала на выбар жыццёвага шляху.

Пасля заканчэння Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага вучылішча імя М. К. Агінскага і навучання ў Беларускай дзяржаўнай ўніверсітэце культуры і мастацтваў прафесія і творчасць спалучыліся і сталі лёсам Людмілы Мікалаеўны. Сваю прафесійную дзейнасць пачала педагогам у роднай Маладзечанскай мастацкай школе, а ў 2003 годзе стала выкладчыкам роднага вучылішча, якое сёння перайменавана ў каледж. З 2006-га ўзначальвае цыклавую камісію «Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва»,

перадае сваё майстэрства таленавітай моладзі. Мае вышэйшую педагагічную катэгорыю.

Выстаўка «Калейдаскоп пачуццяў» была зладжана з нагоды 30-годдзя творчай дзейнасці майстра. Пачаткам самастойнай творчасці Людміла Мікалаеўна лічыць 1993 год, калі стала ствараць свае работы самастойна, без кіраўніцтва і падказак майстроў-настаўнікаў.

Яшчэ падчас навучання ў каледжы асвоіла розныя тэхнікі выканання твораў, аднак перавагу аддавала выцінанцы і саламанай аплікацыі. Залатая саломка яе проста зачаравала. Выбраць паміж імі не змогла і сёння аднолькава паспяхова працуе ў дзвюх тэхніках. Больш за тое, здолела арганічна спалучыць у сваіх работах выцінанку і аплікацыю саломкай. Яна з'яўляецца стваральніцай новай тэхнікі — выцісаломаккі. І гэта ўжо прызнана народнымі майстрамі Беларусі.

Творы Людмілы Валковіч-Борыс маюць адметны аўтарскі почырк. Іх можна пазнаць па высокапрафесійнай тэхніцы, па незвычайных сюжэтах, многія з якіх прасякнуты беларускімі народнымі матывамі, па асаблівай пазітыўнай

энергетыцы. Немагчыма адарваць вачэй ад выцінанак «У чарадзейным лесе» (2016), «Мочная сям'я» (2020), «Узаемнасць» (2021), «Дрэва жыцця» (2022), «Анёл побач» (2022), «Бацькоўская хата» (2023)... У вытанчаных узорах на паперы, выразаных залатымі рукамі майстра, схаваны адвечныя сімвалы — жыцця, веры, радзімы, роднай прыроды, сям'і, дабрабыту, чалавечнасці.

Не менш адмысловыя сюжэты работ, якія выкананы ў тэхніцы аплікацыі саломкай. Вобразы для сваіх твораў шукае ў кнігах, вывучае міфалогію і абрады. На выстаўцы былі прадстаўлены цыкл аплікацый саломкай, у якіх паказаны беларускія народныя святы. Сярод іх — «Ішла Каляда каля дучоў» (2021), «Гуканне вясны» (2001), «Саракі» (2016), «На Купалу сонца рана йграе» (2001), «Спас» (2016), «Святы Пакроў зямельку засцілае» (2017) і іншыя.

Калейдаскоп пачуццяў выклікаюць работы, якія можна назваць сапраўднымі шэдэўрамі дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва: «Беларуская мадонна» (1999), «Вясна-Ляля» (2000), «Залатое жніво» (2004), «Беларусачка» (2020) і, вядома, «Калейдаскоп

пачуццяў» (2020), якая і дала назву юбілейнай выстаўцы.

Для ўсіх, хто наведваў яе, юбілярка падрыхтавала сюрпрыз. Яна зрабіла кніжку-альбом «Саломкі залатой зачараванне» з ілюстрацыямі сваіх твораў, а маладзечанская паэтэса і, дарэчы, школьная настаўніца працоўнага навучання мастачкі Тамара Іванавіч Бярэзіна напісала да іх цудоўныя вершы. Аплікацыя саломкай і вершы да іх — вельмі сугучныя. Ну вось, напрыклад, радкі Тамары Бярэзінай, напісаныя да твора Людмілы Валковіч-Борыс «Святы Пакроў зямельку засцілае»:

Маці Божая Святая,
Захіні сваім Пакровам,
Як зямельку засцілаеш,
Так хай будзе свет здаровым.

Папрасі сваёго сыночка
Дараваць грахі зямлянам,
Каб змагі і днём, і ночкай
Жыць у згодзе пастаянна...

Тамара БУНТА

Вялікі чалавек Вялікага тэатра

Першы штуршок

Усё пачалося з Баку. Гэта пункт адліку і момант знаёмства са светам — яркі і стракаты, як паўднёвы горад, дзе 30 кастрычніка 1947 года пачалося яго жыццё. Горад, у якім захавалася гісторыя, але было відэавочнае імкненне ўпісвацца ў сучаснасць. Горад каля Каспійскага мора існаваў на мяжы еўрапейскай і ўсходняй культур, у ім гучалі розныя мовы, і, здавалася, усё магчыма. Яшчэ і час такі быў — перажываўшы вайну, людзі былі асабліва скіраваны на мірную працу і маглі дазволіць сабе смелыя мары. Бо шмат у каго могуць узнікнуць пытанні: як у сям'і ваеннага, які прайшоў вайну, і бухгалтаркі мог вырасці сын, захоплены танцамі? А бацькі, напэўна, адчувалі, што для сына ўсё сур'ёзна. У выніку заняткі ў танцавальным гуртку прывялі да думкі паступіць на вучобу ў Бакинскае харэаграфічнае вучылішча. Ды ён пайшоў яшчэ далей...

Танец як выяўленне

Балет стаў для яго явай у Ленінградзе. Суровы паўночны горад, які, між іншым, даказаў: тут магчыма ўсё, але для смелых і апантаных. І сапраўды, разам са славытым савецкім мінулым горад захоўваў таямніцы

«Дон Кіхот».

балета яшчэ з імператарскіх часоў. Гэта ведалі тыя, хто ўжо «хварэў» на балет. Ленінградскае акадэмічнае вучылішча імя Агрыпіны Вагананова адкрывала зусім іншыя магчымасці ў прафесіі. Цяпер гэтая ўстанова называецца «Акадэмія рускага балета». Яе гісторыя сягае насамрэч у 1738 год, і зразумела, што тут заўсёды трымаліся класічнай падрыхтоўкі. А сярод выпускнікоў ёсць імя Валянціна Елізар'ева, які вучыўся як артыст балета. Аднак здолеў дасягнуць таго, што іншыя імкнуцца танцаваць так, як прыдумаў ён. Такіх адзінкі. Але ж і ім не проста было стаць сабой у балетным свеце, дзе ўсё трымалася на прававеранай вякамі класіцы. А Елізар'еў яшчэ падчас вучобы ў вучылішчы зразумеў, што чалавечая цела — гэта выдатны сродак, праз які можна размаўляць з людзьмі, і стаў прыдумваць свой танец. Наатуральна, пасля быў балетмайстарскі факультэт Ленінградскай кансерваторыі. Яшчэ студэнтам ён паказаў сябе на конкурсах харэаграфу. Марыў пра свае спектаклі. Бачыў іх у мроях. І вось...

Ажыццяўленне мар

Яно адбылося ў Мінску. «Кармэн-сюіта» на музыку Жоржа Бізэ і Радзівона Шчадрына. Спектакль, які перавярнуў жыццё самога Елізар'ева і беларускага балета. Ён зусім малады, толькі атрымаў дыплом, пасля Піцера, які сам па сабе натхняў на творчасць, у 1973 годзе едзе ў Мінск. А тут у Вялікім тэатры труп дасведчаная, са сваімі шануюнымі знакамітымі артыстамі. Што ён мог ім прапанаваць? Хіба захапіць нейкай адметнай працай, запаліць ідэйі твора, які будзе не падобны на іншыя спектаклі. Здарыўся выбух, бо так тут яшчэ не рабілі. Беларускі балет нарадзіўся ў новай якасці. І стала зразумела: у тэатры з'явілася асоба, якая стварае ўласны свет, і артыстам выпала не проста мець да гэтага дачыненне, а стаць рэальнымі стварцамі. Гэтае супрацоўніцтва атрымалася не на адзін спектакль, не на год. Ён адчуў, што на сцэне беларускага Вялікага можа рэалізаваць сябе, узначалішы балетную трупу. Артысты зразумелі, што будзе шмат працы, пра якую можна толькі марыць. Спектакль, з якога пачалася новая старонка беларускага тэатра балета, быў адноўлены ў 2019 годзе, яго варта паглядзець не толькі з пункту гледжання гісторыі. Елізар'еўская «Кармэн-сюіта» дагэтуль глядзіцца сучасна на фоне класічных спектакляў, без якіх тэатр балета немагчымы, на думку майстра (за жыццё ён іх ствавіў нямала).

Але ўсё ж аддаваў перавагу ўласнай харэаграфіі, выбіраючы абсалютна нечаканыя музычныя творы. Напрыклад, балет Андрэя Пятрова «Стварэнне свету» — машабнае палатна, у якім сплятаюцца балетная вытанчанасць і глыбіня думкі, філасафічнасць, заснаваная на развагах пра ролі добра і зла, Бога і д'ябла ў чалавечым свеце. Спектакль-цуд адбыўся нягледзячы на пануючы атэізм і антырэлігійныя на той час настроі — быў 1976 год. Калі справа вартая, то нібыта нейкія вышэйшыя сілы ёй спрыяюць. Пасля былі эпічныя «Ціль Уленшпігел» на музыку Яўгена Глебава і «Спартак» Арама Хачатуряна, якія дадалі харэаграфу прыхільнікаў. А той і не збіраўся спыняцца ў пошуках. І гатовы быў рызыкаваць. Музыка Карла Орфа не гучала тады па пэўных прычынах. А Елізар'еў узяў да пастаноўкі яго твор «Карміна Бурана» (1983 год). І гэта той выпадак, калі харэаграфія вярнула цікавасць да музыкі. Створаны на сцэне вобраз не тое што захапляў, а нават шакіраваў: такое можна прыдумаць і зрабіць праз рухі? Неўзабаве эксперыментальны штуршок выліўся ў яшчэ адзін незвычайны твор — «Балеро» Марыса Равэля (1984 год), калі зала, затаіўшы дыханне, назірала за тым, як разгортваецца сканцэнтраваная энергія жыцця. Елізар'еў ставіў не проста прыгажосць — для гэтага хапіла б класікі. Ён здолеў праз створаную прыгажосць абуджаць уяўленні і думкі. Гэта быў зусім іншы балет. І ён быў у Беларусі. Дзе яшчэ такое існавала ў СССР?.. Ці нават далей?..

Недаацэнены перамогі

Нездарма Елізар'ева ацанілі ў Парыжы. Яго знаёмства з іншым балетам адбылося, калі ў 1982 годзе галоўны балетмайстар Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі па лініі ЮНЕСКА праходзіў стажыроўку ў Парыжы як рэжысёр балета. У горадзе, дзе балет калісьці набыў моц як асобны від мастацтва, напрыканцы XX стагоддзя

Елізар'еў меў магчымасць паглядзець розныя трупы, якія прапаноўвалі сучасную харэаграфію. Аналізаваў, разумеў, адзначаў. І нельга сказаць, што вярнуўся іншым чалавекам і мастаком, таму што асновы працягваў і працягвае лічыць класічны балет з традыцыйнай падрыхтоўкай артыстаў — яны здольныя выконваць самыя складаныя задачы. Між іншым, ён і даказаў, што гэта так, калі з нумарам у яго харэаграфіі паехалі на конкурс у Амерыку савецкія артысты Ніна Анааніяшвілі і Андрэй Ліепа. Калі пачалі шукаць харэаграфу, які можа паставіць сучасны танец, звярнуліся да Елізар'ева, прыехалі ў Мінск. У Гран-пры

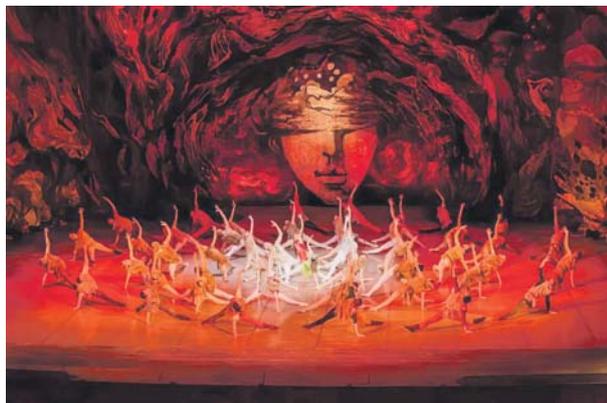

Міжнароднага балетнага конкурсу ў Джэксоне 1986 года ёсць насамрэч частка працы харэаграфу з Беларусі.

Мы прызвычаліся да таго, што за Валянцінам Елізар'евым на постаўкаў прасторы замацаваўся імідж харэаграф-наватара, носьбіта сучаснай эстэтыкі. Таму навіну з Парыжа пра яго асабістую вялікую конкурсную перамогу сустралі ў Беларусі як належае. Але, здаецца, не да канца ўсвядомілі: прэмію *Benois de la Danse* Міжнароднай асацыяцыі танца Елізар'еў прысутдзілі за харэаграфію балета «Страсці» беларускага кампазітара Андрэя Мдзівані. За нацыянальны балет, які распавядае пра полацкую князёўну Рагнеду. Такая адзнака — перамога не толькі для самога майстра, але і для краіны.

Месца сілы

Гэта Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр Беларусі. Для Елізар'ева — больш, чым месца працы, для яго гэта і месца сілы. Яго запрашалі на пастаноўкі ў іншыя тэатры і іншыя краіны (Вялікі ў Маскве, Кіраўскі ў Ленінградзе, у Варшаву, Стамбул, Люблян, Токіа, Каір), але ён не рабіў пераносаў сваіх мінскіх спектакляў. Яны ствараліся для гэтай сцэны, з нашымі артыстамі. З Елізар'евым беларускі балет стаў брэндам. А без яго... Цяжка ўявіць, што такое можа здарыцца, здавалася, без прычыны. За Елізар'евым было прызнанне, самыя значныя ўзнагароды ад дзяржавы, званні і знакі павагі. Аднак у 2009-м у Вялікім змянілася кіраўніцтва, і майстар спрабаваў некалькі гадоў жыць без тэатра. Выкладаў у Беларускай акадэміі мастацтваў, рыхтаваў моладзь. Але ўсё ж прыходзіў на спектаклі як глядач. Трэба было яго бачыць у той час: чалавек, якому баліць. Які заклапочаны ўзроўнем трупы і спектакляў, але не можа ні на што паўплываць. Гэта была заклапочанасць адказнага за балет у гэтай краіне.

«Карміна Бурана».

Ці варта казаць, чаму яму трэба было вярнуцца?.. Вяртаюцца і яго спектаклі. Абаўляюцца тыя, што ўжо ідуць вельмі доўга. Ёсць надзея на аднаўленне ўзроўню трупы і працяг гісторыі нацыянальнага балета, што 50 гадоў трымаецца на харэаграфу, які шчыра палюбіў Беларусь.

Ларыса ЦІМОШЫК

Фота Кастуся ДРОБАВА

і з сайта Вялікага тэатра Беларусі

Людміла КАЛІНОЎСКАЯ:

«Успрыманне самай складанай авангарднай музыкі залежыць ад таго, як яе паднесці»

Паміж рэпетыцыямі і канцэртамі ансамбля салістаў «Класік-Авангард» паспелі паразмаўляць з яго мастацкім кіраўніком і дырыжорам Людмілай Каліноўскай. Ахапілі шмат: погляд на прафесію і самаўдасканаленне, зацікаўленасці і перавагі, ідэі і планы...

— Людміла Міхайлаўна, калі вы вырашылі звязаць жыццё з музыкай? І чаму выбралі скрыпку?

— Мае бацькі не музыканты: тата — ваенны, маці — урач. У пару майго дзяцінства існавала такая практыка: педагогі музычных устаноў наведваліся ў школы і правяралі найўнасць у дзяцей музыкальнага слыху, разглядалі магчымасць профільнага навучання. Калі я, сямігадовая, праспявала песенку, настаўнікі былі ўражаны маім слыхам. Адрозны паралі: трэба ісці на скрыпку. Так, інструмент не выбіраў, хоць, дарэчы, і мар іграць, напрыклад, на раялі не было.

— Сям'я ўвогуле была далёкая ад музыкі?

— Усе сваякі вельмі добра спявалі. Напрыклад, у таты быў абсалютны слых. Ён не вучыўся музыцы, але мог падбраць любы твор на фартэпіяна з ходу, не ведаючы нот. З дзяцінства, а я сябе памятаю гадоў з трох, мы спявалі з сястрой дуэтам — падчас сямейных свят, хатніх вячорак нас заўсёды прасілі выступіць.

— Калі пачалі іграць?

— У сем гадоў з задавальненнем пайшла ў музычную школу. Адрозны праходзілі два інструменты — скрыпку і фартэпіяна. Абодва мне падабаліся. Але так склалася, што на канчатковы выбар паўплывалі настаўнікі. Спачатку яны па розных прычынах мяняліся, а ўжо ў Мінску мне сустрэўся педагог ад Бога Вячаслаў Хаўкін, які, на жаль, рана пайшоў з жыцця. Вячаслаў Абрамавіч быў фанатам сваёй справы, жыў педагогікай і скрыпкай і любоў да прафесіі перадаваў усім вучням. Пасля музычнай школы я пайшла ў вучылішча. Вячаслаў Абрамавіч разам са мной перайшоў выкладаць туды ж. Гэта было велізарнае шчасце, бо настаўнік ставіўся да вучняў як да родных дзяцей. Займаўся, ваджаўся з імі ў выхадныя і ў святы. Тады былі такія настаўнікі, сёння, напэўна, вялікая рэдкасць. Можна, гэта і непазрэзна? Але быў такі час — час вялікай адданасці.

— Калі адчулі, што скрыпка — гэта ваша?

— Калі паступіла ў кансерваторыю (сёння Беларуска дзяржаўная акадэмія музыкі. — Я. Ш.). Таксама пашанцавала з выкладчыкамі. Сярод іх — прафесар Мікалай Данилавіч Браценнік, які адрозны ўзяў мяне ў свой клас. Гэта быў прадстаўнік сапраўднай інтэлігенцыі, апошні з магкан... Скрыпка стала маім любімым інструментам, а шмат займалася. І паспяхова — заўсёды толькі чырвоныя дыпломы. Ніколі не збурывала. Прырода і бацькі надзялілі добрай памяццю. Для музыканта гэта ідэальная якасць, хоць, вядома, прыстасаванне да інструмента, вывучка — гэта штодзённая катаржная праца.

— На вучобе ў кансерваторыі ваша адукацыя не скончылася...

— Я з тых, хто вучыцца ўсё жыццё. Падабаецца сам працэс. Пасля паступіла ў аспірантуру пры кансерваторыі. Усе гэтыя гады я працавала там выкладчыкам. Але асноўная дзейнасць — ігра на інструментах. Між тым мяне заўсёды цікавілі псіхалогія, педагогіка, гісторыя музыкі, асабліва літаратура пра кампазітараў. У вучэбным гэтага не было ніякай мэты, але цяпер ведаю дапамаганне ў маёй прафесіі дырыжора.

— Дзя яе вы скончылі Расійскую акадэмію імя Гнесіных?

— Паступіла на дырыжорскі факультэт ужо ў даволі сталым узросце. Вучылася ў прафесара Уладзіміра Пятровіча Зівы. Але шлях да дырыжорвання пачаўся раней. У свой час Міхаіл Фінберг прапанаваў работу ў струнным аркестры ў гэтай якасці. Дыплом дырыжора ад мяня не патрабаваўся. Дастатковымі былі вышэйшая адукацыя, выканальніцкі і педагогічны вопыт, уменне працаваць з калектывам. Але паўтара гады адпрацавала дырыжорам і вырашыла, што хачу вучыцца далей. Сумяшчала працу з вучобай у Маскве.

— З чым выйшлі з Гнесінікі?

— Гады вучобы ў Маскве дадалі велізарны пласт ведаў. Усё, што назапашвалася ў папярэдні час, — вопыт скрыпача-саліста, ігры ў камерных ансамблях, дзяржаўным камерным аркестры з рознымі дырыжорамі, педагогічны і жыццёвы — склалася бачанне, якім павінен быць дырыжор. У Маскве пазнаёмілася з надзвычай адукаванымі людзьмі, эрудытамі, знаўцамі сваёй прафесіі да драбязей. Яны многае падказалі.

— Дыплом дырыжора неж дапамог?

— Аказаўся не лішнім. Калі аб'явілі конкурс на месца мастацкага кіраўніка і дырыжора ансамбля «Класік-Авангард», я падала дакументы, якія, мабыць, палічылі

вартымі. Кіраваць калектывам я пачала ў 2021 годзе. Ён тады быў у даволі складаным становішчы. Стратны, без паўнавартаснага складу. Сёння ў нас 18 чалавек, а тады было 5.

— Дык чым жа прывабіла работа ў калектыве?

— Напрыклад, у нацыянальным канцэртным аркестры працаваць было цікава, але складана. Бо рэалізавацца творча немагчыма — шмат абмежаванняў у рэпертуары. Усё ж мы былі не асобным камерным аркестрам, а часткай вялікага эстраднага калектыву. Таму я ў 2018 годзе самастойна сабрала камерны аркестр «Прэлюдыя», у які ўвайшлі мае студэнты і аднадумцы. Стваралі добрыя праграмы, імі цікавіліся слухачы, удалося творча рэалізавацца. А калі прапанаваў кіраўніцтва ў «Класік-Авангард», я зразумела, што ёсць магчымасць сабраць калектыў.

— Хіба ўласны праект не было шкада?

— Вельмі шкада. Але ад ансамбля салістаў «Класік-Авангард» засталася амаль толькі назва. І кіраўніцтва Белдзяржфілармоніі вырашыла не знішчаць тое каштоўнае, што было. Хацелася дапамагчы хоць і на шкоду свайму праекту. Але большасць удзельнікаў «Прэлюдыя» падтрымалі ідэю і перайшлі ў «Класік-Авангард». Некалькі тыдняў падрыхтоўкі — і мы ўжо далі першы канцэрт. А цягам года ўсё ўпарадкавалася. Праекты філармонія падтрымлівала, з'явілася публіка, натуральна, многія са слухачоў ведалі і цанілі «Прэлюдыю», таму з павагай паставілі і да новаўвядзенняў у калектыве «Класік-Авангард».

— Чым адметныя праграмы «Класік-Авангард»?

— Усе падбіраюцца спецыяльна. Я вяду будоўню сюжэт, аб'ядноўваю творы, што называецца, рэжысёрскім поглядам. Канцэрты заўсёды вяду самастойна — ёсць вялікі вопыт у гэтым кірунку. Ды, вядома, калі хочаш нешта зрабіць добра — зрабі сам. Імкнуся пазбегнуць прымітыву і мудрагелістых прамоў, шукаю цікавую інфармацыю, прапаноўваю яе ў кароткай форме. Людзі дзякуюць за гэта, чакаюць цікавостак. Гэта ж своеасаблівае асветніцтва! Заўважыла, што ў такім выпадку публіка слухае музыку зусім інакш. Разумеюць ці не, вызначыць немагчыма, аднак успрыманне самай складанай авангарднай музыкі залежыць ад таго, як яе паднесці. Хоць лічу, што ўльтрасучасная музыка патрабуе слухачкай падрыхтоўкі. Каб яе пачаць, неабходна прыходзіць у канцэртную залу. І наша публіка ўжо не баіцца здацца неадасведчанай. Ды і мы, музыканты, фанабрыста да яе непадрыхтаванасці ці выкаванняў пачуццяў ставіцца не павінны. Агульная культура выхоўваецца паступова.

— А як увoguле складаецца праграмы?

— Большасць — мае ідэі, назапашаныя цягам жыцця. Іх яшчэ вельмі шмат! Да таго ж праграма павінна быць цікавай музыкантам. Заўсёды высвятляю, што яны мараць сыграць. Пажаданым стараюся ажыццяўляць. Не адрозны, але трымаю ў галаве. Напрыклад, у нас ёсць праекты «Іграючы віртуозы», «Віртуозы смыка», «Вечар з віртуозамі» — назвы розныя ў залежнасці ад салістаў, якія выступаюць. Мэта — прадэманстраваць магчымасць удзельнікаў, маладых музыкантаў, лаўрэатаў міжнародных конкурсаў. Яны віртуозы і жадаюць паказаць сябе салістамі. Я гэта імкнуся рэалізаваць. Раз на год робім такую праграму.

Тым больш што ў калектыве працуюць высакласныя салісты, сапраўдныя віртуозы — лаўрэаты міжнародных конкурсаў вялянчэстка Юлія Ражкоўская, кларнетыст Кірыль Цяпленёў, скрыпач Юрый Каліноўскі. І маладзейшыя музыканты таксама ўключаюцца ў творчы працэс.

— У чым складанасць работы ў гэтым калектыве?

— Няма напрацаваных праграм, таму не можам нешта, так бы мовіць, тыражаваць. Усе канцэрты новыя і даюцца высокай цаной. Ансамбль патрабуе штодзёнай зладжанай і адначасова тытанічнай працы.

Якія б геніяльныя музыканты ні сабраліся, поспеху гэта не гарантуе. Камернае музіцыраванне — адно з самых складаных у прафесіі. У ансамблі пажадана, каб удзельнікі ігралі аднолькава, мыслілі аднолькава. Над гэтым працуюць гадамі.

— І разам з тым вы робіце сумесныя праекты. Напрыклад, нядаўна выступілі разам з заслужаным артыстам Расіі Аляксандрам Трасцяцкім.

— З Аляксандрам Трасцяцкім, адным з самых паважаных мной скрыпачоў, у нас даўняе сяброўства. Яшчэ пры існаванні «Прэлюдыя» мы павінны былі сыграць сумесны канцэрт. Але здарылася пандэмія, граніцы закрылі, і мы чакалі... І толькі праз тры гады удалося прадставіць праграму. Гэта мой праект, яго я выплуктавала. Філармонія падтрымала ініцыятыву, якая патрабавала шматлікіх намаганняў... Але колькі эмоцый, сіл! А які быў водгук! Станоўча ацанілі канцэрт і кампазітары, творы якіх мы ігралі, — Аляксандр Чайкоўскі і Аляксандра Драга.

— Ці ёсць магчымасць эксперыментываць?

— Натуральна. Прыклад — сумесны з расійскім артыстам Дзмітрыем Насковым канцэрт, які прадставілі сёлета. Гэта зусім іншы шлях — джазава-эстрадны. Дарэчы, вакаліст зразумёў, што выступаць з камерным аркестрам крута! Яго традыцыйную праграму, заснаваную на творчасці Фрэнка Сінатры, ацаніла і публіка. Праект з гэтым выканаўцам будзем працягваць. Хоць, дарэчы, мы класічны акадэмічны калектыў — не вучыліся працаваць з падобнымі жанрамі. Выступаць у якасці джаз-бэнда было складана, але атрымалася, на маю думку, годна.

— Што наконт найбліжэйшых праектаў?

— 8 лістапада будзе канцэрт «Партытура памяці», прысвечаны спадчыне і асобе Дзмітрыя Штакоўвіча. Асноўны твор — пранізлівая камерная сімфонія, ці квартэт № 8 «Памяці ахвяр фашызму і вайны», але мы будзем выконваць яго поўным струнным складам. Мне здаецца, сёння гэты кампазітар са сваімі гуманістычнымі думкамі, мудрасцю, філасофскім поглядам на свет актуальны як ніколі. А яшчэ прагучаць творы, якія рэдка выконваюцца, — прэлюдыя і скерца для дзвюх струннага актэта, пяць п'ес, якія існуюць у версіі для дзвюх скрыпак. Я зрабіла пералажэнне для ўсяго складу. Дададзім творы кампазітара, якога будзе падтрымліваць, — гэта Эдзісон Дзяснісаў. А яшчэ будзе гучаць музыка Галіны Гарэлавай. Тут таксама ёсць перасячэнне: трэцяя частка Пасакалія з першага канцэрта Штакоўвіча для скрыпкі вельмі паўплывала на канцэрт для скрыпкі Галіны Канстанцінаўны. Так, выканаеце я Пасакалію з канцэрта, а яшчэ адну п'есу для флейты.

— «Класік-Авангард» — з тых калектываў, якія імкнучыся папулярываць музыку айчынных кампазітараў. Якія праграмы прапаноўваеце? Як на іх рэагуе публіка?

— Беларуска музыка — адно з маіх асноўных зацікаўленняў. Пераканана, што творы кампазітараў сваёй краіны трэба ведаць, цаніць, любіць і выконваць. Заўважыла, што ў самых розных кутках свету прытрымліваюцца гэтай думкі. Там захапляюцца, шануюць, падтрымліваюць сваю музыку на самых розных узроўнях. У нас, напрыклад, ёсць праект беларускай музыкі «Ад вытокаў да сучаснасці». Былі канцэрты — партрэты кампазітараў: ігралі музыку Галіны Гарэлавай, Дзмітрыя Смольскага. Будзем працягваць — выдатных аўтараў шмат. Дарэчы, цяпер знаходзяцца цікавыя творы Станіслава Манюшкі, Фларыяна Міладоўскага, Міхала Ельскага і Міхала Клеафаса Агінскага. Слухач адкрывае для сябе беларускіх творцаў, водгукі станоўчыя.

— На якіх сучасных беларускіх кампазітараў раіце звярнуць увагу?

— Для мяне кампазітар нумар адзін — Галіна Гарэлава. Яе музыка цудоўная і вельмі розная. Адораны чалавек, эрудыт, яны захапляецца і выяўленчым мастацтвам, і тэатрам, і літаратурай. Нядаўна Галіна Канстанцінаўна паведаміла, што напісала твор «Поры года» і прысвяціла яго мне і ансамблю. Пакуль атрымалася толькі прыклад партытуры. Але хутка, яна аб'явае, твор будзе ў нас. Прыемны падарунак. Гэта выдатны кампазітар. А такіх у нас рэдка шануюць пры іх жыцці. Можна, у гэтым выяўленчым істарычна праўда і «вялікае бачыцца на адлегласці»? Але калі ты музыкант, злачынна іх не заўважаць, не шанавалі, не іграць. Натуральна, выдзеліла б Дзмітрыя Смольскага. На жаль, не так часта выконваюцца яго творы. Падабаецца, як пішучы Уладзімір Кур'ян, Вячаслаў Кузняцоў, Уладзімір Дарохін, Алег Хадоска, Уладзімір Каральчук. З маладых — Ігар Комар. Вывучаю работы студэнтаў, можна знайсці адметнае. Галоўнае — разгледзець і дапамагчы.

Гутарыла Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з асабістага архіва Людмілы Каліноўскай

З зямлі да касмічных вышынь

Шмат на нашай зямлі знакамітых прыродных мясцін. Сярод іх і Галубіцкая пушча — цяперашні біялагічны заказнік у Докшыцкім і Глыбоцкім раёнах. Знаходзяцца ў суседстве з Бярэзінскім біясферным запаведнікам, яны складаюць адзін з самых буйных у Еўропе луга-балотных комплексаў і рэзерваў біялагічнай разнастайнасці водна-балотнай флоры і фаўны. Гэта калі па-навуковаму. Па-простаму кажучы — цуд з цудаў. Хоць у параўнанні з Белавескай пушчай, Налібокамі і куды меншы, але ім нельга не ганарыцца. Калі б магла Галубіцкая пушча гаварыць, з гонарам падзялілася б, што яна — радзіма мастака, скульптара, этнографа, археолага, педагога, пісьменніка, аднаго з заснавальнікаў беларускага нацыянальнага гістарычнага жывапісу Язэпа Драздовіча, які нарадзіўся сярод лясоў Дзісеншчыны 13 кастрычніка 1888 года, дзе колісь быў засценак Пунькі. Сёння гэта Глыбоцкі раён.

Як курганная кветка

Сям'я Драздовічаў, як і звычайна ў тых гады, была немалая — бацькі, пяць сыноў і дачка. Язэпка — малодшы. Калі яму споўнілася ўсяго два гады, бацька Нарцыз Драздовіч памёр. Маці, каб выжыць, прадала засценак пад так званую заставу, а сама з дзецьмі падалася ў людзі. Беручы ў арэнду зямлю, падоўгу на адным месцы не затрыміваліся. Дзе на два гады, а дзе, калі шанцавала, то і на тры.

Дзесяці ў дзесяцігадовым узросце Язэп падахваецца маляваць. Няблага атрымлівалася, калі што-небудзь перамалюваў з кніжак, купленых маці на базары ў Дзісне. З задавальненнем апрацоўваў розныя карычныкі, сучкі, галінкі, робячы з іх казанчыкі, загадкавыя фігуркі. «Слухалася» ў яго ўмелых руках і гліна. Маці, як цяжка ні даводзілася, калі падрос, адправіла яго ў Віленскую мастацкую школу.

Вучыўся чатыры гады, з 1906 да 1910-га, перапыняючы заняткі ў пошуках кавалка хлеба. Вывучаючы жыццё, не толькі маляваннем займаўся, пісаў і пра жыццё тых, з асяродка каго выйшаў. Калі восенню 1910-га ўзялі ў войска, апынуўся ў Саратаве. Яшчэ праз два гады паступіў на курсы вайсковых фельчараў, а зімой 1913 года атрымаў прызначэнне ў адну з амбулаторый горада Вольска, што на Волзе. Выхаджаў у розныя камандзіроўкі, а калі пачалася Першая сусветная вайна, трапіў у Беларусь.

Служба службай, а з маляваннем не развітваўся. Пашанцавала, што яшчэ раней на некаторыя яго малюнкi звярнуў увагу Янка Купала. Іван Дамінікавіч якраз рыхтаваў да друку першую кнігу Канстанцыі Буйло «Курганная кветка» і пралановаў яму аформіць яе. З задачай малады мастак справіўся па-майстэрску. На графічным лісце з'явіўся загадкавы твар жанчыны. Як быццам нешта таямнічае, як тая самая папараць-кветка.

З арміяй Драздовіч развітаўся толькі пасля лютаўскіх падзей 1917 года. Паспяшаўся да маці, якая ўжо жыла ў Красоўшчыне, непадалёку ад Германавічаў (сёння Шаркоўшчынскі раён). Усяго месяц правёў з роднымі, а пасля стварыў кааператыўнае таварыства, арганізаваў харчовы камітэт. Калі ж даведаўся аб утварэнні БССР, падаўся ў Мінск, стаў працаваць мастаком-дэкаратарам у Беларускай літаратурна-выдавецкай аддзеле — быў такі пры Камісарыяце народнай асветы. Зрабіў не адзін дзясятка малюнкаў для буквара, што рыхтаваўся да друку, аформіў назву часопіса «Вольны сцяг».

Сталіца ў правінцыі

Перад самым новым 1921 годам атрымаў вестку, што маці пры смерці і абавязкова хоча пабачыцца з ім. Паспяшаўся пехам на Дзісеншчыну, але жывой яе не заспеў. І застаўся там назавусядні. Канешне, выязджаў на некаторы час ў Вільню, бо Мінск для яго стаў «адрэзаным» — пралягла мяжа, якая на доўга падзяліла Беларусь на Усходнюю і Заходнюю.

У адной з вёсак з крыху дзіўнай назвай Сталіца стварыў беларускую школу, аднак польскія ўлады хутка зачынілі як незаконную. Заставалася ажыццяўляць свае даўнія і новыя творчыя планы. Яшчэ падчас знаходжання ў Мінску захацеў стварыць шэраг малюнкаў пра даўняе жыццё беларусаў. Рабіў гэта ў розных вёсках. І ў Лявонаўцы, і ў Прапелеўшчыне — пастаяннага прыстанішча не меў. І раптам адчуў (гэта прыйшло як азарэнне), што таму, пра што хочацца расказаць, цесна ў малюнках.

«Гарадзецкая брама», «Вежа Празор», «Хаты-буданы», «Тып старадаўняй беларускай будоўлі» — гэтыя і іншыя работы, зразумела, прыносілі задавальненне, але хацелася далей заглябляцца ў даўніну. Даючы волю фантазіі, не забываў і пра паданні, легенды. Так нарадзілася задума апавесці-легенды «Гарадольская пушча». Пішучы яе, паралельна рабіў графічныя малюнкі.

Адначасова пісаў казку-алегорыю «Сон Гараноса» (захавалася толькі ілюстрацыя да яе), апавесць «Вялікая шышка, або Вар'ят без вар'яцтва», першая частка якой пад псеўданімам Я. Нарцызавіч выйшла ў 1923 годзе ў Віленскім выдавецтве Б. Клецкіна. У творы відэачыны аўтабіяграфічныя моманты, расказваецца пра двух сяброў, студэнтаў мастацкага вучылішча.

Мінулае не адпускала і ў выяўленчых работах. Нарадзілася карціна «Пагоня Ярылы» — алегарычная, з міфалагічнымі матывамі. Белы коннік на фоне светлага горада як бы павісае ў паветры. Ён імчыцца наперад, каб разграміць ворагаў. Коннік гэты не абы-хто, а сам Бог Сонца — Ярыла. Язэп Драздовіч павойму выказаў трыжывонны, набалелы рэздум аб Беларусі, якую ў розныя часы тапталі ногі чужынцаў. Як працяг гістарычнай тэмы з'явіўся эцюд «Усяслаў Чарадзеі у парубе пад палагамі кіеўскага князя», графічныя малюнкі «Усяслаў Чарадзеі», «Брачыслаў», «Рагвалод» і іншыя.

Ад замкаў да... Сатурна

Ад гнятлівай рэчаіснасці адыходзіў і праз далучэнне да прыроды. Летам 1922 года прайшоўся берагамі Дзісенкі. З'явіўся альбом графічных лістоў — «Дзісенка ля Баяр», «Дзісенка ля Сталіцы», «Дзісенка ля Стараполля»... Пачаў працаваць над серыяй «Пунькі». Імкнуўся да дакументальнасці, пазбагаў вобразнай ускладненасці, паказваў усё такім, якім яно было ў сапраўднасці. Але гэтая прастагата апраўдана. Матэрыял, багатая фактура гавораць самі за сябе. Тое ж тычыцца і графічных лістоў «Дом на пагорку», «Вёска Лаўрынаўка», «Гара Гараватка».

Выязджаў у Вільню, дзе меў сяброў і аднадумцаў. Найбольш блізка ў яго былі адносіны з заходнебеларускім асветнікам, зборнікам фальклору Янкам Папчопкам, у якога часта і жыў на кватэры. Пазнаёміўся з Уладзіславам Самойлавам, Зоськай Верас, Браніславам Тарашкевічам... Сваім чалавекам стаў у Беларускай гімназіі, музеі, навуковым таварыстве. Больш-менш сталы заробак займаў у 1926 годзе, супрацоўнічаючы з часопісам «Маланка». Па запрашэнні Аляксандра Уласава прыязджаў

Язэп Драздовіч.

у Радашковічы. Потым зноў была Вільня. У 1927 годзе адправіўся ў чарговую вандроўку на Наваградчыну. На працягу некалькіх летніх тыдняў абышоў Любчу, Лаўрышава. Шчорсы, Мір, Карэлічы і іншыя населеныя пункты. З'явіліся серыі малюнкаў «Мір» і «Лаўрышава і Невзішча».

Міжволі напрошваецца паралель з Напалеонам Ордам. Той, едучы ад засценка да засценка, ад фальварка да фальварка, ад замка да замка, таксама рабіў замалёўкі ўбачанага. Аднак Язэпа Драздовіча не толькі сучаснасць цікавіла, але і сляды даўніх падзей. Звяртаў увагу і на паўразбураныя замкі. Невыпадкава сёння яго называюць «вечным вандроўнікам». Калі ў паўсядзённым жыцці так не ставала звычайных радасцей, хацелася нечага незвычайнага, узвышанага. У снах падарожнічаў на іншыя планеты, сустракаўся з іх жыхарамі. Прачнуўшыся, занатоўваў «пабачанае».

Першыя творы на касмічную тэму — «Сатурнянка», «Космаполіс» і іншыя — напісаў у 1931 годзе. А ў канцы яго выдаў брашуру «Нябесныя бегі», у якой пазыліўся думкамі пра будову Сусвету, параважаў пра адну з самых загадкавых планет — Сатурн. Праз год з'явілася навуковая праца «Гармонія планет сонечнай сістэмы». Папаўняліся чарговымі раздзеламі апавесці «Трывеж», «3 жыцця на Месяцы», «Краіна дымнага неба»...

У нечым Леанарда да Вінчы

І планы, планы, планы... А ў кішэні пушта і на лепшае не даводзіцца спадзявання. Задавальняўся самым неабодным, а астатняе не надта турбавала. Апроч творчасці, якую паспелі заўважыць, высока ацаніць тыя, хто гэтакасама, як і ён, плёна працаваў на ніве адраджэння Бацькаўшчыны. У «Лістках календара» Максіма Танка ёсць такі запіс, зроблены 7 мая 1938 года: «Гэта надзвычайна рытэральны, шкавы і таленавіты чалавек, які ў нашых умовах жыцця будзьеца, не знаходзячы сабе месца. Арыгінальны яго карціны, напісаныя гуашшу, акварэльнымі і алейнымі фарбамі на гістарычных і касмічных тэмы. Яны не толькі здзіўляюць новым бачаннем свету, але і прымушаюць задумацца над яшчэ не разгаданым, што акружае чалавека. Замалёўкі ж народных тканін, дываноў, паясоў, зробленыя ў час яго бясконцах вандроўках па Заходняй Беларусі і падараваныя музею, — рэдкі скарб, якому некалі і цаны не будзе». Папчэнік і сябра Драздовіча Пётра Сяргіевіч яшчэ больш дакладны: «Гэта быў беларускі Леанарда да Вінчы». Можна,

і завельмі сказана, але «ўсё мог, за што ні браўся».

Сапраўды, гэта быў вельмі шматгранны талент. Захапляўся і скульптурай: адна з яго работ — «Гарыслава» — некалі ўпрыгожвала залу пасяджэнняў Інстытута беларускай культуры. На жаль, ці захаваўся гэты твор, цяжка сказаць. Тое ж тычыцца і бюста Францыска Скарыны, выкананага ў 1916—1917 гадах. Некаторыя ж работы, у тым ліку і разьбярныя, ёсць у фондах Музея старажытнабеларускай культуры.

Шмат зрабіў і ўжытковых рэчаў, а паколькі афармляў іх прыгожа, годна, яны таксама становіліся творами мастацтва. Асабліва атрымліваліся ў яго кій, аздабленыя мужчынскімі ці жаночымі галовамі. З-пад умелых рук майстра выходзілі і адмысловыя табакеркі, штатулі, пісьмовыя прылады. Любіў рабіць маляваныя дываны.

Мнюта і Аута — мясціны любімыя

Язэп Драздовіч быў вядомы і як апантаны зборнік фальклору. Пісаў ён і вершы, якіх, на жаль, захаваўся няшмат, аднак, несумненна, не ўсе пакуль знойдзены. Прынамсі, адзін з вершаў — «Кій» — адшукалі вучні Германавіцкай сярэдняй школы. Няхітрыя радкі, але і яны частка гісторыі літаратуры:

*Кій мой верны друг,
Кій прыцель мой,
Нам ня трэба слуг—
Я ды ты са мной.*

З такім кіем — разным, прыгожа аздабленым — і адпраўляўся ў дарогу. «Хаджу паміж Мнютай і Аутай (правяны прытокі Дзісны. — А. М.) па хатах, маючы людзям... на сваёй радзіме... даўгі ёй аддаю», — чытаем у яго дзённіках. На Дзісеншчыне яго добра ведалі і старыя, і малыя, ласкава і з павагай называючы: «Дзядзька Драздовіч», «Язэпка», «Наш Язэп»... Ахвотна запрашалі да сябе. Хто карціну заказваў, хто дыван маляваў, а хто і ўласны партрэт. Нікому не адмаўляў, а калі ў чалавека не было грошай, каб разлічыцца за работу, абмяжоўваўся тым, што пакармілі, пераначаваць дазволілі.

А гады бралі сваё. Слабеў зрок, усё меней слухалася рука. Неабходна было падсумоўваць прайдзеныя творчы шляхі. І Язэп Нарцызавіч яго падсумаваў. 29 верасня 1952 года ён закончыў свой апошні твор. Ім стаў жывапісны эцюд «Гара Гараватка». Вярнуўся, па сутнасці, туды, адкуль пачаў, — да вытокаў. Як бы зрабіў круговае падарожжа па сваёй роднай зямлі: роўна ж трыццаць гадоў назад, у 1922-м, ён выканаў аднайменны графічны малюнак.

Памёр 15 жніўня 1954 года, а вечны спакой знайшоў на Ліплянскіх могілках. Каля самай дарогі, ускары сцежкі. У 1982 годзе на магіле адкрылі помнік аўтарства скульптара Аляся Шатэрыніка. Ёсць помнік Драздовічу і ў Мінску — выяву Язэпа Нарцызавіча з нязменным кіем у руцэ выканаў Ігар Голубеў.

* * *

Прыемна, што Язэпа Драздовіча — аднаго з самых выдатных нацыянальных адраджэнцаў — яго землякі ўспомнілі і нядаўна, напярэдадні святкавання сёлётнага Дня народнага адзінства. Мурал пад назвай «Нябесныя бегі» па матывах яго аднайменнай кнігі стварылі на цэнтральнай плошчы Глыбокага выкладчыкі і вучні мясцовай мастацкай школы, якая носіць яго імя. Зорнае неба з планетамі Сонечнай сістэмы ператварылася ў своеасаблівы перформанс. Кожны ахвотны мог дамаляваць «на неба» ўласную зорку.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Новы погляд на стары горад

Калі праяжджаць у Мінску па праспекце Дзяржынскага ў бок вуліцы Нямігі, можна заўважыць сярод сучасных будынкаў каля станцыі метро «Плошча Францішка Багушэвіча» драўляныя пабудовы, якія вельмі кантрастуюць з «новым» горадам. Гэта Паўночны завулак. Калісьці там жылі чыгуначнікі і служачыя, а цяпер знаходзіцца музейная экспазіцыя, з дапамогай якой можна трапіць у мінулае.

Праект выстаўкі «Сілуэты старога Мінска» быў падрыхтаваны Музеем гісторыі горада Мінска і Мемарыяльным музеем-майстэрняй З. І. Азгура. Партнёрам стаў Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту. Выстаўка складаецца з трох экспазіцый, якія знаёмяць наведвальнікаў з гісторыяй завулка, асаблівасцямі размешчаных у ім дамоў і іх жыхарамі.

Першая экспазіцыя прысвечана Грушаўскаму прадмесцю. У зале прадстаўлены фотаздымкі 1980—1990-х гг., дзе можна ўбачыць «старую» Грушаўку.

Захаваліся таксама сапраўдныя шылды таго часу і элементы драўлянай разьбы. Экспазіцыя асабліва зацікавіць тых, хто калісьці сам (ці сваякі) жыў у Паўночным завулку і Грушаўскім прадмесці. Гэта добрая нагода ўспомніць, як выгледалі родныя мясціны і пасупрацоўніцтва з музеем для захавання гісторыі Мінска.

Другая частка выстаўкі знаходзіцца ў доме 15Б. Тут таксама можна пазнаёміцца з гісторыяй горада пачатку XX стагоддзя праз лёс адной сям'і, якая і дагэтуль жыве ў Паўночным завулку. Канстанцін Андрэеўскі пабудаваў тут дом у 1910-х гг. Музей горада Мінска і Музей архітэктуры і побыту даўно супрацоўнічаюць з нашчадкамі сям'і Андрэеўскіх, якія з вялікім энтузіязмам дапамагаюць захаваць спадчыну сваіх блізкіх. Вольга Трасцінская (праўнучка Канстанціна Андрэеўскага) прадставіла для экспазіцыі шмат прадметаў інтэр'еру, фота, посуд і інш. Супрацоўнікі музея пры афармленні памяшкання кіраваліся сапраўднымі сямейнымі здымкамі 20-х гадоў мінулага стагоддзя. Таму наведвальнікі могуць адчуць атмасферу таго перыяду, пазнаёміцца з бытам рабочага чыгуначніка і звычайнай хатняй гаспадыні. У той час не былі распаўсюджаны крамы і кірмашы, як цяпер, таму шмат рэчаў зроблена Канстанцінам Андрэеўскім і яго жонкай Людмілай уласнаручна. Узоры хатняга тэкстылю ўражваюць тонкім выбарам і цікавым аздабленнем. Людміла Антонаўна была таленавітай швачкай,

апрадала не толькі сваю сям'ю, а шыла адзенне на заказ. Гаспадыні прысвечана асобная частка экспазіцыі. Яе работы атрымалася захаваць у добрым стане, іх можна таксама ўбачыць на выстаўцы.

Акрамя гісторыі сям'і Андрэеўскіх прадстаўлены асабістыя рэчы і дзённікі чыгуначніка, рэвалюцыянера Іосіфа Пятровіча Голубева. Яго запісы — важная частка гісторыі Мінска 20—30-х гг.: рэвалюцыя 1905—1907 гг., Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцыі. Наведвальнікі могуць самі пачытыць некаторыя запісы з дзённіка, пазнаёміцца з асабістымі рэчамі Іосіфа Пятровіча: літаратурай, разліковымі кніжкам, календарамі. Дзякуючы яго запісам, мы можам даведацца, якая валюта была распаўсюджана на тэрыторыі Мінска і ўбачыць самыя незвычайныя на сёння квіты «Пуд хлеба» ці «Здача 2 коп. на трамвай». На дадзены момант для экспазіцыі распрацоўваецца аўдыягід, а сам дзённік будзе агучывацца ўнукам чыгуначніка Уладзімірам Голубевым.

У апошняй частцы прадстаўлены работы беларускай мастачкі Галіны Азгур (Парэлавай), а таксама творы ў жанры гарадскога пейзажа С. Геруса, В. Ткачука і Л. Марчанкі.

Калі захацацца вярнуцца ў мінулае і ачуць атмасферу XX стагоддзя, трэба абавязкова наведаць выстаўку «Сілуэты старога Мінска». Інтэр'ер і цікавыя экспанаты не пакідаюць абыякавым. І калі драўляныя дамы дагэтуль асацыяруюцца з вёскай, выстаўка парушыць усе стэрэатыпы і прымусіць пановаму паглядзець на сталіцу.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА, фота аўтара

зваротная сувязь

У цішы кастрычніцкіх святанкаў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай свіданцы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партреты» і публіцыстычнай перадачы Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» — сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню».

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча: гэтым разам — сустрэча з дырэктарам мядзельскай бібліятэкі Таццянай Нырцовай.

Публіцыстычныя суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях старонкі рамана Дафны Дзюмар'е «Рэбэка». У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — «Зялёны лісток на

планеце Зямля» Янкі Сіпакова (чытае народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч. Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з аповяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» — вершы Уладзіміра Скарыніна (чытае Алег Вінярскі).

У перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя — спектакль «Страсці па Аўдзею» паводле п'есы Уладзіміра Бутрамева.

Для юных прыхільнікаў мастацкага вясняння ў межах праекта «Дасціпнічы. Нястомныя. Кемлівыя» — казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «прыгоды 21-асці-красуні». Штоўечар у 11.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

15 кастрычніка — 95 гадоў з дня нараджэння Юрыя Смірнова (1928—1997), беларускага спевака, заслужанага артыста БССР.

18 кастрычніка — 130 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Уладзімірскага (сапр. Малейка; 1893—1971), беларускага акцёра, народнага артыста Беларусі, народнага артыста СССР.

18 кастрычніка 60-гадовы юбілей адзначае Аляксандр Фурман (1963), беларускі артыст балета, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

19 кастрычніка — 100 гадоў з дня нараджэння Вольгі Дашкоўскай (1923—1989), беларускага дзеяча самадзейнага мастацтва, заслужанага работніка культуры Рэспублікі Беларусь.

Каляндар падрыхтаваны БДАМІМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

17 кастрычніка — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Малінаўскія галасы» ў дзіцячую бібліятэку № 15 (вул. Слабадская, 27). Пачатак у 16.00.

17 кастрычніка — на творчую сустрэчу з пэтэатсай Аленай Харавец у Барысаўскую цэнтральную бібліятэку імя І. Х. Каладзева. Пачатак у 16.00.

18 кастрычніка — на пасяджэнне літаратурнай гасцеўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42). Пачатак у 17.30.

19 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 2 (вул. Усходняя, 56) на творчую сустрэчу

з пісьменцай Тамарай Кавальчук. Пачатак у 14.00.

19 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 1 імя Л. Талстога (вул. Маскоўская, 18) на творчую сустрэчу з пісьменнікам і акцёрам Андрэем Душачкіным. Пачатак у 14.30.

19 кастрычніка — на творчую сустрэчу з пісьменнікам Уладзімірам Мазго ў сярэдняй школе № 35 (вул. Азізава, 6). Пачатак у 15.00.

20 кастрычніка — у Мінскі гарадскі тэатр пазіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы (вул. В. Харужай, 16) на паэтычна-музычную імпрэзу «Ці даўно ты песні мне сьпявала?», прысвечаную Дню маці. Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіява
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніц
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказы саркатар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісны індыксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друк
12.10.2023 у 11.00
Ум. друк. арж. 3,72
Наклад — 661

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2402
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным
выгляде (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасць
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

